

ALUMINIJ

Glasilno delovnega kolektiva tovarne glinice in aluminija »Boris Kidrič« Kidričevo

IZDAJA DELAVSKI SVET
TOVARNE GLINICE IN
ALUMINIJA
»BORIS KIDRIČ«
KIDRIČEVO

UREDNIŠKI ODBOR

Franc Meško — predsednik,
Stane Tonejc, dipl. inž. —
odgovorni urednik, Filip Dolinar,
Stojan Kerbler, dipl. inž.,
Rožka Klančnik, Franc Klemenčič,
Anton Kokol, Anton Kozoderc,
Franc Lah, Ivo Tušek, Franc Vrljič.

Tisk CP Mariborski tisk
Maribor
Rokopisov in slik ne vračamo

ŠT. 6

JUNIJ 1969

LETNIK VII.

OB DNEVU BORCEV

Že osemidvajsetič bomo 4. julija praznovali dan borcev — to je dan, ko je pred 28. leti politični biro centralnega komiteja komunistične partije Jugoslavije sprejel sklep o pričetku oborožene vstaje narodov Jugoslavije proti nacističnim in fašističnim zavojevalcem ter domačim izdajalcem, ki so po vdoru okupatorja takoj bili pripravljene stopiti v njegove vrste in pričeti z izdajanjem slovenskih oziroma jugoslovanskih rodoljubov.

Da je politični biro CK KPJ sprejel takšen sklep, ni bilo zgolj slučajno, ampak je bil to plod dobro zamišljene in pripravljene akcije, kateri je bilo pripravljeno področje delovanja že pred samim vdorom okupatorja. Že v stari Jugoslaviji je komunistična partija Jugoslavije pod vodstvom tovariša Tita vedno in povsod opozarjala vse napredne državljane, da se bo treba pripraviti na krvav spopad z mnogo močnejšim sovražnikom in si dokončno priboriti svobodo, o kateri prej nikoli nihče niti ni sanjal. (Predvojni komunisti in ostali aktivisti dobro vedo, pod kakšnimi pogoji so delovali, in da so jim bili vohuni in izdajalci vedno za petami, da bi jih izdali in jim tako onemogočili nadaljnje delovanje med množicami, ki je vse bolj čakala na ugoden trenutek. Seveda tega nikakor ni mogla nuditi kraljevska klika, ki ji je bilo kaj malo mar za ostali narod, ampak je ljudstvo moralo iskati svojega pravega zaveznika edino v komunistični partiji Jugoslavije, ki ji je tudi popolnoma zaupalo, kar je najbolj prišlo do izraza že 27. marca, ko so v Beogradu množično demonstrirali proti vključitvi Jugoslavije v trojni pakt fašističnih sil in ko so dosegli, da je vlada prvotni sklep morala

preklicati, kar je sočasno že tudi pomenilo vojno napoved od strani fašistične Nemčije. To je bilo povsem znano, zato je tudi bilo prej ali slej pričakovati poziv CK KPJ narodom Jugoslavije o uporuh proti fašističnim zavojevalcem in njihovim domačim pomočnikom, ki so takoj pokazali, da so izrodek, ki je pripravljen žrtvovati celo svoje najbližje za okupatorjev denar in protiusluge.

Če se je bivša jugoslovanska vlada na čelu s kraljem povsem uplašila nadmoči bližajočega se okupatorja, pa tega nikakor ni moč trditi tudi za vodstvo političnega gibanja, ki se ni niti malo preplašilo vseh dotodanjih bliskovitih zmag okupatorja, vse njegove, tedaj veličanstvene moči v orožju, tehniki in številčnosti.

Ljudstvo bi ostalo popolnoma osamljeno, predano na milost in nemilost okupatorju, če ne bi zanj skrbel komunistična partija Jugoslavije, ki je že vnaprej vedela za razvoj dogodkov in je zato tudi takoj ukrepala, saj so od kapitulacije vojaških in državnih krogov stare Jugoslavije minuli komaj trije meseci in že je bilo pozvano vso jugoslovansko ljudstvo na oboroženo vstajo in upor proti sovražniku, ki je prišel z enim samim ciljem, da si podjarmi tudi ta, čeprav majhen, vendar pa uporen narod, ki skoraj nikoli ni vedel za kaj dobrega, saj se je vedno samo boril proti raznim zavojevalcem za svojo neodvisnost in svobodo.

Vsi, še danes preživeli borci, brez dvoma ne bodo nikoli pozabili tistih juljskih dogodkov pred 28. leti, ko se je odločalo o usodi malega jugoslovanskega naroda, ker je v njihovih srcih, kot danes, tudi takrat bilo junaško srce, ki ni poznalo ne strahu in se ni balo nobenih groženj in represalij, s katerimi je okupator hotel dokazovati svojo moč nad golorokim in nemočnim ljudstvom. (Vsi so takrat

(Nadaljevanje na 2. strani)

NEKAJ O DELU SINDIKALNE ORGANIZACIJE

Verjetno se je že marsikateri član našega kolektiva vprašal, kaj je z našo sindikalno organizacijo, ali sploh še kaj dela po občnem zboru, zakaj se o njenem delu ne piše kaj več in podobno.

Tudi sam sem se pozanimal pri predsedniku tovarniškega zbora sindikata tovarišu Lahu, ki je bil tudi mnenja, da bi morali res več pisati o delu našega sindikata, da bi tako člani kolektiva imeli pred seboj bolj jasno sliko. Zato naj že kar uvodoma omenim, da je predsedstvo tovarniškega zbora sindikata TGA imelo do vključno začetka junija že kar sedem rednih sej, od katerih je bila ena tudi nadaljevalna. Res nima več pomena opisovati točk dnevnega reda iz začetnih sej, ker je to že davno mimo in niti niti več zanimivo, vsekakor pa se bomo malce ustavili pri zadnjih sejah z željo, da bi v bodoče le bili bolj na tekočem, in da bi članom kolektiva poročali prav o vsem, kaj se pri tovarniškem zboru sindikata dogaja, samo uredništvo našega lista pa bi bilo zelo zadovoljno, če bi tudi sami člani kolektiva kaj več pisali o problemih v naši sindikalni organizaciji ali morda postavljali kakšna vprašanja in želeli na le-te tudi odgovore. Mislim, da bi morali mnogo več poudarka v našem političnem delu dati prav našemu sindikatu in se zanimati tudi za druge probleme in težave ter uspehe in ne samo, kdaj in kolikokrat bodo izleti v nekatere turistične ali reakcijske centre, čeprav seveda tudi to sodi v program dela sindikata,

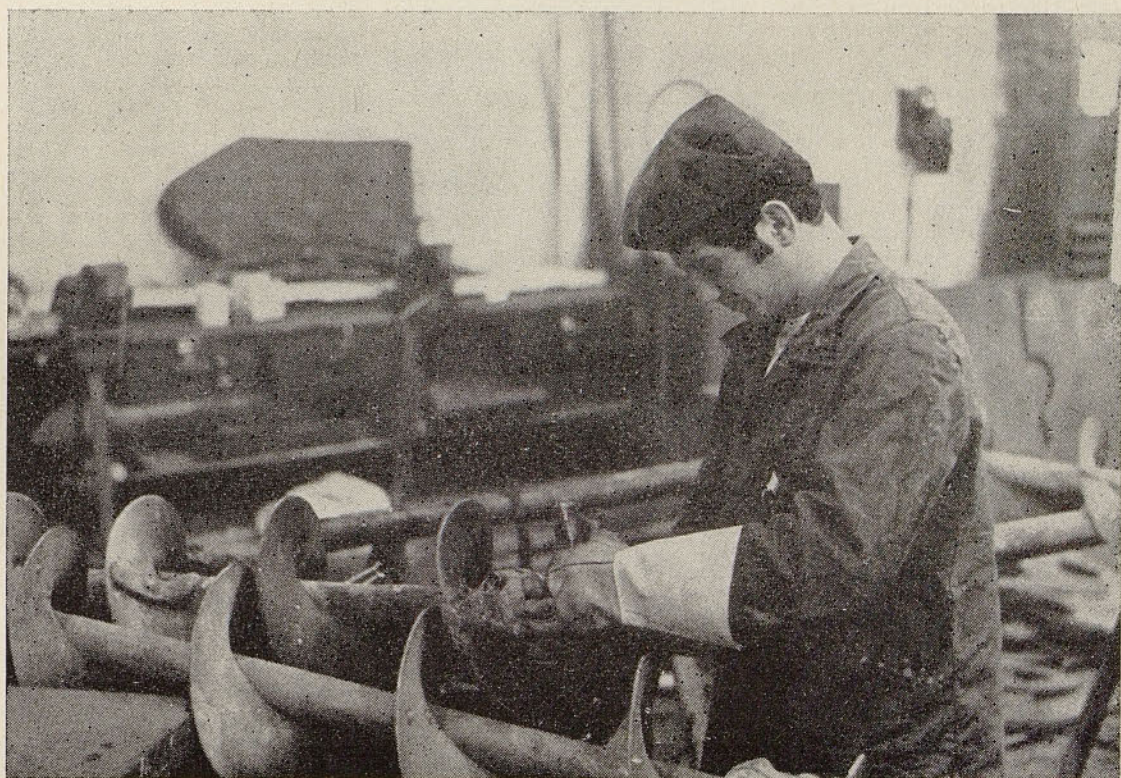
ki mora ta program tudi realizirati. Na šesti seji predsedstva so med drugim razpravljali tudi o razdelitvi sredstev za enodnevnne izlete v nekatere rekreacijske centre ali druge izletniške kraje in bomo o tem več poročali prihodnjič, ker so pri tem še nekatere nejasnosti.

Med drugimi točkami dnevnega reda sedme redne seje je bilo tudi postavljeno vprašanje o godbi na pihala, ki ni nastopila na kresovanju ob prvem maju, niti ni igrala budnice na sam prvi maj zjutraj, bilo pa je še tudi drugih primerov; zato so po daljši in precej burni razpravi sprejeli sklep, da je treba za nastop godbe na raznih prireditvah ali pogrebnih izpolniti naročilnico, ne glede, če leto narača posameznik ali organizacija, s čimer je treba takoj seznaniti tudi predsednika godbene sekcije in kapelnika. Glede kritja stroškov za nastop godbe na pogrebnih članov kolektiva in upokojevcev, bodo pripravili predlog za spremembo pravilnika tovarniške samopomoči in sicer tako, da bi v bodoče te stroške kriili iz tega sklada, ker godba v svojem proračunu nima planiranih takih stroškov — sklad oziroma proračunska postavka pa je tako minimalna, da že komaj krijejo potrebe osnovnih organizacij sindikata v delovnih enotah, ki tako pomoč dodeljujejo svojim,

pomoči potrebnim, članom. Naj bo tako ali drugače, dolžni smo vsekakor, da tudi poslovanje godbe uredimo tako, da bo vse v redu in prav, ter da ne bi prihajalo do nepotrebnih zapletov, ki bolj zaostrujejo odnose, kot pa jih urejujejo.

Na zadnji delovni konferenci, ali bolje rečeno, na občnem zboru tovarniškega odbora sindikata je bilo med drugim tudi mnogo govora in vprašanj glede benificiranja delovnih mest v aluminijski industriji. Takrat je bilo tudi poudarjeno, da bodo o tem še razpravljali in da morajo takrat naši predstavniki priti na tako posvetovanje s konkretnimi predlogi in materiali. Na sedmi redni seji oziroma na nadaljevalni seji so poslušali tudi obvestilo tovariša Simona Pešeca, ki je bil na posvetovanju s predstavniki sindikata za rudarstvo in industrijo. Povedal je, da je bil na tem posvetovanju sklenjen dogovor, da se bodo konec maja ali v začetku junija sestali predstavniki sindikatov aluminijске industrije in konkretneje razpravljali o možnosti benificiranja posameznih delovnih mest v tej panogi. Tak posvet je bil sklican v Slovenski Bistrici in so na njem sodelovali predstavniki Impola iz Bistrice, predstavniki naše tovarne

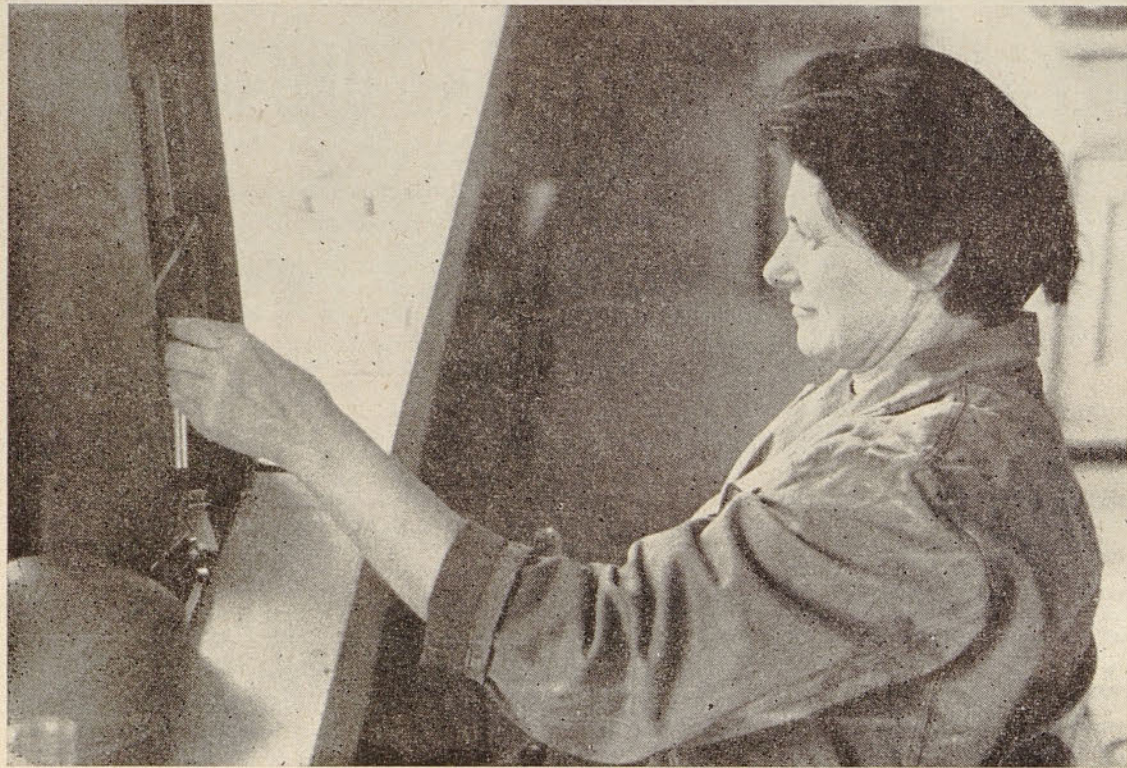
(Nadaljevanje na 2. strani)

Ignac Milošič pri popravilu polža

Z zasedanja delavskega sveta

13. zasedanje delavskega sveta je bilo 3. junija 1969. Na prejšnji seji, lahko bi rekli, je delavski svet uvedel postopek za podaljšanje mandatne dobe članom vseh kolektivnih organov upravljanja. Sklep o podaljšanju mandatne dobe je bil v obravnavi članom delovne skupnosti, vendar člani nanj niso podali pripomb, zato je delavski svet na tej seji odločil, da naj se vsem članom kolektivnih organov upravljanja v podjetju podaljša mandatna doba za eno leto oziroma do izvedbe volitev v organe upravljanja v letu 1970, ki pa morajo biti opravljena najkasneje do 30. 4. 1970. Ta sklep je delavski svet sprejel po postopku, ki je predviden v statutu za spremembo statuta.

Kristina Muršec pri analizi dimnega plina

OBRAČUN ŠTIRIMESEČNEGA POSLOVANJA

Delavski svet je poslušal poročila o obračunu štirimesečnega poslovanja. Komisija za poslovni program in plan je poročala, da je bil v prvih štirih mesecih ustvarjen takšen dohodek, da je dopustno izplačilo dodatnega osebnega dohodka v višini enomesečnega osebnega dohodka. Na predlog upravnega odbora in komisije za poslovni plan in program je delavski svet odobril obračun in izplačilo dopolnilnega osebnega dohodka za leto 1969, ki ga bodo izvršili tako, da bodo obračunali 184 izvršenih delovnih ur v rednem delovnem času vsem članom delovne skupnosti. Individualni obračun je treba opraviti po naslednjih kriterijih: skupno število vseh možnih ur po letnem razporedu dela v času do vključno 31. maja 1969 je treba postaviti v razmerje z dejanskim številom opravljenih ur za vsakega posameznika, ki se povečajo za ure rednega in izrednega plačanega dopusta ter ure, ki so izvršene pri izvrševanju državljanskih dolžnosti in protivišinske obrambe, brez nadur. Iz tega dobimo procent, ki ga pomnožimo s 184 urami in tako dobimo ure, ki so osnova za obračun. Ure za obračun nato pomnožimo s številom točk, ki jih ima posameznik določene po delovnem mestu in vrednostjo točke 0,9045 din. Vrednost točke je za vse člane kolektiva enaka. 10% dodatek za izmenjsko delo in dodatek za nočno delo nista predmet tega obračuna in izplačila osebnega dohodka. Izplačilo je treba izvršiti od 15. junija 1969 dalje.

POROČILA O SLUŽBENIH POTOVANJH

Delavski svet je potrdil poročila o opravljenih službenih potovanjih v inozemstvo, in si-

cer za direktorja, ki je bil sredi aprila v Trstu na razgovorih s predstavniki italijanske firme, ki nam je dala ponudbe za prodajo predpečenih anot, in poročilo direktorja, ki je bil skupaj z Francem Rebernakom, predsednikom skupščine občine Ptuj in Brankom Mlinaričem, članom VOS našega podjetja, v Avstriji, v začetku maja pri firmi Vereinigte Metallwerke Ranshofen-Berndorf, Braunau am Inn na razgovorih z novo direkcijo tega podjetja. Pogovarjali so se o nadaljnjih poslovnih odnosih med obema podjetjema.

ODOBRITEV NABAVE IN ODPIŠA OSNOVNIH SREDSTEV

Za potrebe delovne enote promet je delavski svet odobril nabavo pralnega stroja za pranje buldožerjev in drugih strojev v vrednosti okrog 21.000 dinarjev in izdelavo enega dvigala z nosilnostjo do 2500 kg, kar bo stalo okrog 114.000 dinarjev.

Na osnovi sklepa delavskega sveta, ki je bil sprejet v mesecu maju preteklega leta, da je treba v prihodnje osebne avtomobile po prevoženih 100.000 km odprodati, ker je vzdrževanje in izkoriščanje takih avtomobilov nerentabilno, je delavski svet po predlogu vodstva prometa odobril odprodajo dveh osebnih avtomobilov, in sicer Mercedes, ki je bil nabavljen leta 1955 in Citroena ID 19, ki je bil nabavljen leta 1961. Z obema avtomobiloma je bilo prevoženih več kot po 100.000 km.

Na predlog knjigovodske službe in komisije za odpis osnovnih sredstev je delavski svet odobril odpis in odprodajo osnovnih sredstev in sredstev skupne porabe iz delovne enote osrednjih služb v skupni znesku vrednosti 0,20 din.

PONOVNI SPREJEM

Kadrovsko socialna služba je posredovala delavskemu svetu prošnje za ponovno zaposlitev v našem podjetju, ki sta jih vložila Franc Dolenc, stanujoč v Lovrencu na Dravskem polju, in Konrad Kostanjevec, stanujoč v Bukovci 7. Tov. Dolenca želi sprejeti komisija za sprejem delavcev DE vzdrževalni obrati tov. Kostanjevca pa komisija DE glinice. Delavski svet je podal naloge k ponovnemu sprejemu.

PODRAŽITEV TOVARNIŠKEGA ČASOPISA »ALUMINIJ«

Delavski svet se je seznanil s poročilom uredniškega odbora tovarniškega časopisa »Aluminij« podražitev stroškov tiskanja in urejanja časopisa, ki jih zaračunava našemu podjetju »Večer« Maribor. Tiskarske usluge so podražene za 20%, ravno tako nam je pa »Večer« pričel zaračunavati 10% manipulativne stroške na vso fakturno vsoto, medtem ko je do sedaj zaračunaval le 10% manipulativne bančne stroške na vsoto izplačanih honorarjev.

PROŠNJE ZA POMOČ

Alojzija Mearič je vložila prošnjo za socialno pomoč. Komisija za prošnje in pritožbe in upravni odbor sta predlagala delavskemu svetu, da se ji naj odobri pomoč v znesku 1000 din. Delavski svet je ta predlog sprejel.

Delavski svet je razpravljal tudi o prošnjah Zvonka Letonje in Janeza Pišeka za nagrade, s katerimi bi se jima nadomestila razlika osebnega dohodka med osebnim dohodkom, rehabilitaciji in osebnim dohodkom na delovnem mestu, ki sta ga zasedala pred nastopom rehabilitacije. Delavski svet je naročil upravnemu odboru, da

naj pripravi predlog v zvezi z rehabilitacijo v našem podjetju, ki naj zajame vso problematiko rehabilitacije, posebej pa še možnost odprave prevelikih razlik med dohodki rehabilitantov in ostalimi člani kolektiva.

RAZNO

Delavski svet je odobril plačilo računa Komunalnega pod-

jetja Ptuj za prevoz krste za pokojnega Franca Goljata v znesku 33,60 dinarjev. — Odobrila je tudi prodajo 1400 dolarjev kreditni banki, ki bi jih naj namenila Višji tehniški šoli Maribor. Ta šola potrebuje devizna sredstva za nabavo viskozimetra za raziskave.

K.-n.

(Nadaljevanje s 1. strani)

in pa predstavniki iz Ražin pri Šibeniku, stroške tega posveta pa nosita sindikalni organizaciji TGA ter IMPOL iz Slovenske Bistrice.

Za predstavnike naše tovarne na tem posvetovanju so bili določeni sledeči tovariši: Franc Klemenčič — odbornik in član republiškega odbora sindikata, Jože Segula — predsednik občinske odbora sindikata in vodja kadrovsko-socialne službe, dr. Stjepan Kožul — kot obratni zdravnik, inž. Stanko Debeljak, kot predsednik komisije za socialno politiko pri tovarniškem zboru sindikata TGA, Franc Emeršič, kot podpredsednik TZ sindikata TGA in tovariš Franc Lah, kot predsednik tovarniškega zbora sindikata TGA. Do časa, ko je uredniški odbor razpravljal in sprejel gradivo za junjsko številko tovarniškega glasila Aluminij, še ni bilo moč dobiti konkretnih informacij s tega posvetovanja, zato bom članke kolektiva o tej, za nas pomembni zadevi, seznanil, ko bo znano gradivo iz tega posvetovanja v Slovenski Bistrici.

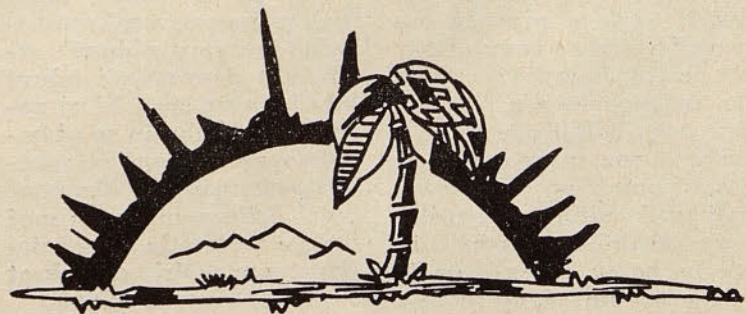
Na tej seji so nadalje tudi sprejeli sklep za izdelavo poslovnika predsedstva tovarniškega zbora sindikata, za komisijo, ki ima nalogo tak pravilnik čimprej pripraviti pa so bili predlagani Franc Lah, Franc Emeršič, Anton Brglez ter Erika Feguš. Na seji so obravnavali še nekatere druge zadeve, ki niso toliko pomembne, zato kaj več o delu sindikata drugič.

M. F.

(Nadaljevanje s 1. strani)

vedeli, kaj kdo hoče in kaj kdo more storiti v tistem času, ko se je vedelo, da bo boj za neodvisnost še zelo dolg in hud, vendar pa ni preostalo drugega, kot odločiti se za edino možno pot, to je pot upora in kljubovanja fašizmu in njegovim vernim hlapcem.

Letošnji dan borca praznujemo s penosom in z zavestjo, da moramo začeto delo nadaljevati in pri tem vedno imeti pred očmi dejstvo, da tudi pred 28. leti ni bilo niti malo lahko takratnim golorokim junakom, ki pa so vedeli, za kaj se bori in da morajo vztrajati do konca. Partizanstvo in udeležba v borbi se nista spremenili v rento, ki daje pra-

vico do terjatve svojega deleža iz revolucije. Partizanstvo je bilo najširša revolucija množic, ki so težile k odpravi kapitalistične družbe in ustvarjanju novih družbenih odnosov za vse in za vsakogar. Tudi danes, ko se bije boj za popoln uspeh naše gospodarske reforme, mora biti v nas pravi duh volje in vztrajnosti, kajti mi vsi smo sposobni, da to našo začeto reformo uveljavimo do konca, v kar smo tudi trdno prepričani.

V mesecu juliju pa Slovenci praznujemo še en svoj praznik. To je 22. julij — dan vstaje slovenskega ljudstva, ki je prav tako kot vsi narodi Jugoslavije spoznalo, da je končno napočil čas, da si pribori tisto, kar naš delovni človek potrebuje za svoj obstoj in za lepše življenje, to je dragoceno svobodo.

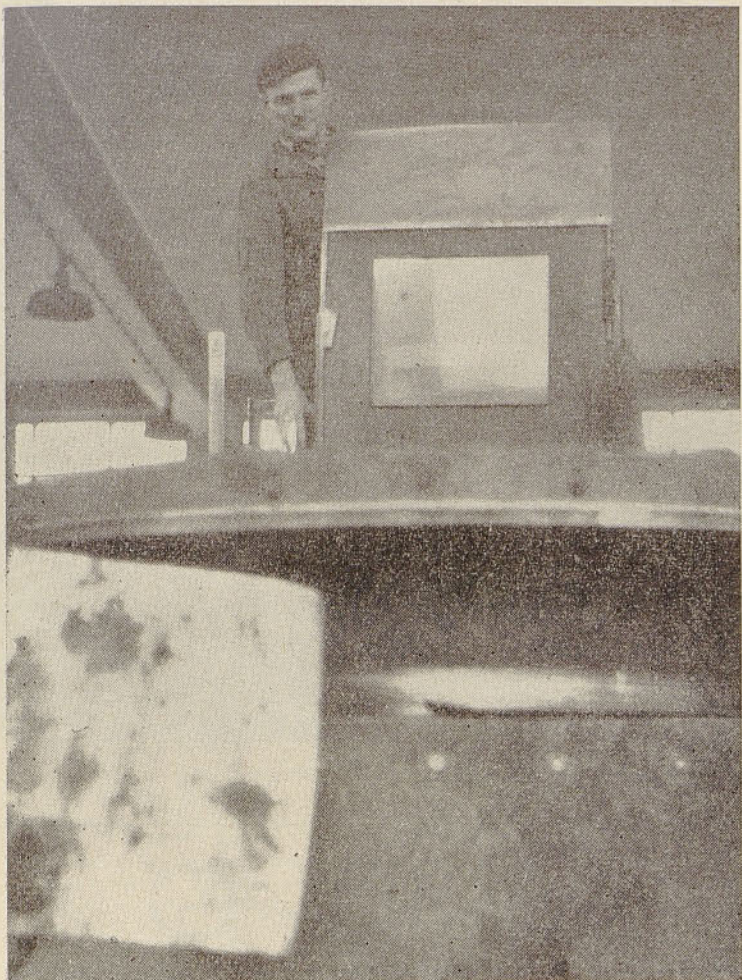
Z ramo ob rami se je naš slovenski partizan junaško boril z ostalimi partizani, ne glede na narodnost in religijo za povsem isto stvar, za svobodo, bratstvo in enakopravnost.

In, če se je naš slovenski partizan boril takrat za te pravice, se mora boriti tudi danes, ko smo že priče raznih neljubih dogodkov, ki vse bolj ogrožajo te naše, v revoluciji pridobljene, sado-ve štiriletne borbe.

Ob obeh praznikih v mesecu juliju nam še enkrat seže spomin daleč nazaj v čase, ki so bili hudi in polni zmagoslavja, in tako naj bo tudi sedaj, ko s polnimi močmi izvajamo gospodarsko in družbeno reformo, ki nam edina zagotavlja boljše življenje.

Zato ob koncu, oziroma ob našem dvojnem prazniku v imenu uredništva našega tovarniškega glasila in v imenu družbenopolitičnih organizacij iskreno čestitam vsem borcem, internirancem in pregnancem — članom našega delovnega kolektiva ob njihovem prazniku DNEVU BORCA!

»KAKO V PRIHODNJE O IZKJUČITVI DELAVCA?«

Naprava za polnjenje vagonov z odpadnim pepelom

ALI SMO DOVOLJ OBVEŠČENI O DELU SAMOUPRAVNIH ORGANOV

Večina bralcev bo mogoče na to vprašanje odgovorila takole: »V vsaki DE imaš oglasno desko, kjer lahko prebereš vse odloke samoupravnih organov.« Vendar ne želim postavljati vprašanja obveščanja naših delavcev o že dokončno sprejetih sklepih. Ta vrsta obveščanja je pravilna, ekspeditivna in tu skorajda ni pripomb

Moje vprašanje se nanaša na predstavnike delavcev v DS in svetu DE in na njihov odnos do ljudi, ki so jih izvolili v te organe.

Mislím, da je bilo že dosti povedano o liku poslanca in o njegovem odnosu do svojih volivcev. Marsikateremu med njimi se lahko postavi vprašanje, zakaj je tako malo koordinacije z volivci. Poslanci so dolžni sestajati se s svojimi volivci, prenašati njihove želje in zahteve ter jim pojasnjevati vse nove sklepe ter zakone.

Ni težko potegniti paralelo med poslancom ter članom naših organov samoupravljanja, članom DS ali sveta DE. Zavedamo se tega, da vsi ne moremo biti člani organov samoupravljanja, toda lahko in moramo vsi upravljati. Upravljamo lahko na ta način, da odkrito povemo svoje mnenje o vseh problemih in vprašanjih, ki se postavljajo pred našo delovno organizacijo. Povemo jih pa lahko ljudem, ki smo jih izvolili, da govorijo in odločajo namesto nas, oni pa so dolžni to prenesti na sestanke organov samoupravljanja. Bodimo resnično vsi samoupravljavci, odgovorni za neuspehe in deležni nagrad pri uspehih.

Če bi tako delali, ne bi prišlo do primerov, da smo enotni le v primeru delitve dohodka, popularnega »viška«. V drugih

stvarih se večkrat zgodi, da ne najdemo skupnega stališča, da ne mislimo in govorimo isto. Včasih, ne poredkoma, se zgodi, da poslušamo kritike na račun tega ali onega sklepa, katere pa so izglasovali ljudje, ki smo jim z izvolitvijo v samoupravne organe dali pravico odločanja v našem imenu. Kritiziranje že sprejetih in potrjenih sklepov ni in ne bo prineslo nobenih koristi ne posamezniku in ne delovni organizaciji. Zdravljenje je v takšnih primerih neuspešno in samo preventiva lahko prepreči, da ne bi v delovni organizaciji občasno prihajalo do »akutnih vnetij«.

Postavlja pa se vprašanje: »Kakšna naj bi bila ta preventiva, da do oboletosti ne bi prišlo.«

Tovariši in tovarišice iz DS in svetov DE, ne zapirajmo v predale materiala, ki ga dobimo pred vsako sejo. Prinesimo te papirje na sonce, pokažimo jih ljudem okrog sebe in prosimo, točneje, zahtevajmo njihovo mišljenje o vsaki zadevi. Samo tako, pod pogojem, da član organa samoupravljanja v celoti prenese mišljenje večine delavcev, lahko dobimo sklepe (normalno, ne smejo biti v nasprotju s statutom in interesi tovarne), v katerih smo sodelovali vsi in za katere je večina delavcev.

(Nadaljevanje na 8. strani)

V zadnjem času je vse več govora o nekaterih novostih, ki jih prinaša zakon o spremembah in dopolnitvah temeljnega zakona o delovnih razmerjih, ki ga je 25. aprila sprejela zvezna skupščina. Prepričan sem, da tem razpravam, ki se vse bolj pojavljajo tudi v našem dnevnem tisku, z zanimanjem sledijo vsi, ki jih to zanima, saj je to zelo pomembno, vsekakor pa ne bo nič odveč, če na kratko tudi v našem tovarniškem glasilu omenimo nekatere pomembne novosti, ker vsi člani kolektiva gotovo niso čitali teh razprav in je pravzaprav ta sestavek namenjen predvsem njim, kajti teh novosti s področja odgovornosti delavcev v delovni skupnosti ne gre zanemariti, ker lahko doletijo prav vsakega izmed nas.

Prišel bom na najbolj občutljivi točki, ki je najbolj neprijetna — seveda za tistega, ki ga pač doleti, to je o tem, kdo bo v prihodnje odločal o izključitvi delavca iz delovne organizacije. Nam je znano, da je o tem vprašanju tudi v naši delovni skupnosti bilo precej razprav, preden je prišlo do tega, da je taka kompetenca bila prenesena na svete proizvajalcev delovnih enot, ki pa se tudi niso najboljše odrezali, ker je prav tajno glasovanje bilo tisto jedro spora, predvsem zato, ker je vedno obstajala nevarnost, da kršilec delovnih dolžnosti ne bo kaznovan, ker pač enostavno na tajnem glasovanju ne bo dosežena tista potrebna večina, ki jo je predvideval zakon. Tako je po novem črtano določilo, da odloča o izključitvi delavca iz podjetja delovna skupnost

delovne organizacije ali delovne enote, če je v statutu tako določeno. Enako je črtano po novem zakonu o spremembah temeljnega zakona o delovnih razmerjih določilo, da je za izključitev potrebno, da se za isto izreče s tajnim glasovanjem več kot polovica članov delavskega sveta oziroma sveta proizvajalcev delovnih enot. Zato pa bodo morale delovne organizacije v svojih splošnih aktih določiti organ, ki bo odločal o izključitvi nediscipliniranih delavcev in tudi postopek za izključitev.

Iz tega je razvidno, da bomo tudi v našem podjetju morali prej ali slej spremeniti dosednji način odpuščanja oziroma izključevanja delavcev, ki so se huje prekršili proti našim pravilom in notranjim predpisom. Mislím pa, da je to, kar predvideva oziroma določa novi zakon, povsem na mestu, kajti to odpravlja določilo je v naši praksi doživelo mnogo povsem upravičenih kritik zaradi nepraktičnosti, saj je odločitev o marsikateri izključitvi bila povsem odvisna od udeležbe na sklicanih sejah, ker nekateri niso hoteli priti, drugi so bili službeno zadržani, ker so bili na dopustu ali bolniški in tako dalje.

Ker smo v naši tovarni tudi že imeli probleme s suspendiranimi delavci, katerim smo morali v času suspenzije plačati nadomestilo, ki je bilo enako poprečni mesečni akontaciji osebnega dohodka, je dobro seznaniti se malo tudi z novim določilom. Tako je sedaj določeno, da se suspendiranemu delavcu plača nadomestilo le v višini polovice poprečne mesečne akontacije.

Seveda bo pa delavec, ki je bil suspendiran, lahko dobil tudi drugo polovico tega dohodka, toda le v primeru, če bo s pravnomočno odločbo oziroma sodbo oproščen in bo dokazano, da za dejanje ni kriv, in če mu ne bo izrečen ukrep za hujšo kršitev delovne discipline. Tudi do sedaj je že v veljavi, da mora vsak delavec, ki namerno povzroči delovni organizaciji določeno škodo, to tudi povrniti in smo take primere že imeli pri nas.

Sedaj se predvideva, da bo lahko član kolektiva delno ali tudi v celoti oproščen plačila, če bo dokazano, da škoda ni povzročil namerno, vendar bo

morala delovna organizacija imeti v splošnem aktu določene pogoje, organe in postopek za oprostitev od povrnitve škode, s tem pa je odpravljeno dosedanje določilo, da je odločbo o plačilu odškodnine izdal najvišji organ delovne organizacije. To pa seveda še ne pomeni, da bo spet prišlo v veljavo kako določilo, ki bi morda koga oprostilo plačila namerno storjene škode, če je seveda ta nastala po delavčevi malomarnosti ali pa celo namerno, zato bo treba tudi v bodoče posvetiti vso pozornost in skrb delovnemu mestu in procesu.

Glede samovoljne zapustitve dela, to je, če je nekdo odšel brez odpovedi, mislim, da vsi dobro vemo, kakšne so sankcije oziroma kakšna so določila v naših samoupravnih aktih.

Tak način je seveda veljal kot hujši prekršek delovne discipline, ki pa se po novem dodatnem določilu več ne šteje za hujšo kršitev delovnih dolžnosti, zaradi katere bi bil delavec izključen iz delovne skupnosti, ampak je samovoljna prekinitev dela le ena izmed oblik prenehanja delovnega razmerja. Tako preneha delo delavcu prvega dne, ko je nehal delati in ugovor zoper sklep kolegijskega telesa nikakor ne odloži njegove izvršitve. Seveda pa zakon v tem primeru še naprej štiti delovno skupnost pred škodo, ki jo mora poravnati tisti, ki je nehal delati samovoljno, če je le-to seveda povzročil. To torej pomeni, da je v tem primeru le ostalo v veljavi staro določilo, ki govori o povrnitvi škode delavca podjetju, ki jo povzroči s samovoljno prekinitvijo dela.

Vse kar sem na kratko napisal, je le delček iz obširne razlage novih določil, vendar pa upam, da bodo nekateri le postali bolj pozorni na take in podobne razprave in razlage v našem dnevnem tisku, radiu in televiziji, kajti vse spremembe, ki nastanejo v pravilniku oziroma zakonu o delovnih razmerjih, bi naj bolj podrobno poznal vsak naš član kolektiva in bi tako lažje tudi vedel, če se mu godi kakšna krivica in kako se lahko zaščiti ter kake so njegove dolžnosti tudi poleg pravic; zato bi bilo dobro, če bi vsi naši delavci bolj sledili takim razpravam v našem tisku in morda celo postavljali vprašanja, na katera bi odgovarjali za to poklicani tovariši iz naše pravne službe. M. F.

Nakladanje odpadne šamotne opeke

PONOVO BENEFICIRANA DELOVNA DOBA NA DNEVNEM REDU SINDIKATOV BARVNE METALURGIJE

V soboto, 31. 5. 1969, smo se zbrali predstavniki sindikalnih organizacij Kidričevega, Impola, tovarne lahkkih metala iz Šibenika in Lozovca, na pobudo sindikalnih organizacij Kidričevega in Impola. Razpravljali smo o benifikaciji delovnih mest v barvni metalurgiji.

Ne bi želel razpravljati in več poudarjati potrebe in nujnosti rešitve tega problema. O tem smo že ogromno razpravljali v našem kolektivu, sprejemali razne sklepe, delali analize, vlagali prošnje, včasih smo dobili tudi odgovore od višjih forumov, vendar negativne. Mnogokrat pa smo ostali brez odgovorov.

Sedaj, ko je v obravnavi predlagani novi zakon o socialnem zavarovanju in pokojninah, smatramo, da imamo pravico ponovno predlagati to vprašanje na dnevni red. Uspeh tega posvetovanja se je pokazal že v tem, da smo prišli do zaključka, da enotno obnovimo zahteve kot grupacije barvne metalurgije. Do sedaj smo nastopali le kot podjetje samostojno, kar pa je v današnjem sistemu nemogoče, saj se ne morejo reševati ti problemi po podjetjih, temveč v jugoslovanskem merilu.

Največ razprav je potekalo na tem posvetovanju o tem, katera delovna mesta se naj beneficirajo; zanimivo je predvsem, da je predlog sindikalne podružnice TGA bil podoben drugim s manjšimi odstopanji, kar pa bo seveda treba uskladiti na prihodnji seji. Vsi predstavniki sindikata so se zadovoljili, da bodo v roku enega meseca po podjetjih uredili vse, kar je potrebno za benifikacijo delovnega staža (zdravstvene analize, strokovno mnenje itd.). Na prihodnji seji bodo stvar obdelali v enoten predlog in poslali v rešitev pristojnim forumom. Pri tem delu moramo biti pravični, da bomo predla-

gali res samo tista delovna mesta, ki so upravljena, saj bodo ta predlog strokovno in zdravstveno pregledali, kakor tudi delovna mesta, in šele potem sprejeli zaključek.

Predlog novega zakona o pokojninskem zavarovanju predvideva, da naj bi tista delovna mesta, ki bodo beneficirana, plačevala 20 odstotkov več prispevka za socialno zavarovanje, kar bi seveda povečalo izdatke delovne organizacije. Sedaj bi moralo iti v razpravo, koliko lahko kolektiv prispeva in koliko je v ta namen pripravljen prispevati, po drugi strani pa je zelo važno, ali smo že vse uredili na delovnih mestih, da bi zaščitili delavca pri delu, da ne bi bilo potrebno beneficirati delovnih mest.

Zanimiv je primer iz Impola, kjer so žerjavistom uredili tako, da jim zrak dovajajo od zunaj in so tako rešili problem žerjavistov. Kjer pa se taki in podobni primeri ne dajo urediti, sodim, da smo upravičeni do benifikacije delovnih mest. Razen tega so delovna mesta pri nas v podjetju, ki so že drugod beneficirana. Cilj tega posvetovanja sindikalnih podružnic ni bil, da bi obravnavali podrobnosti tega problema, saj nismo razpolagali s potrebno dokumentacijo; cilj tega posvetovanja je bil, da sprožimo akcijo. Kolikor bomo pristopili k temu, kakor to postopek zahteva, bomo uspeli, upamo pa tudi, da nas bodo pri tem podprli občinski in republiški sindikalni forumi.

K. F.

Janez Hrtiš pri merjenju gostote luga

Iz kovaške delavnice aluminija

KAJ VEMO O REFERENDUMU?

V zadnjem času je vedno več slišati o raznih referendumih, bodisi v taki ali drugačni obliki. Tudi v naših samoupravnih aktih naletimo na besedo referendum, vendar nisem povsem prepričan, da vsak član kolektiva tudi bolj konkretno ve o njem povedati kaj več.

V svojem sestavku ne mislim strokovno obdelovati pomena besede referendum, ker za to nisem poklican, niti toliko sposoben, vsekakor pa želim v čisto preprostih besedah povedati nekaj o pomenu besede referendum, ker bom s tem gotovo ustregel mnogim članom naše delovne skupnosti, ki si tega ne znajo povsem razložiti.

To želim poudariti le zato, ker mnogi mislijo, da je referendum le to, da se želi nekje izvesti krajevni samoprispevek, in ker mnogi ne razumejo, kako se referendum izvaja. Žal pri nas največkrat govorimo o referendumih le takrat, kadar potrebujemo denar za izvedbo nekega postavljenega programa v okviru občine ali krajevne skupnosti. V lanskem letu je bil tudi v naši občini izveden referendum za uvedbo krajevnega samoprispevka, ki pa je uspel le v nekaterih krajevnih skupnostih, to je tam, kjer so prebivalci docela dojel potrebo za ureditev svojega kraja in rešitev določenih problemov, ni pa uspel tam, kjer ni bilo dovolj jasno določeno, kaj bodo najprej delali in kako, čeprav seveda tudi to pravilo ni veljalo povsod.

Mi vsi dobro vemo, da se je referendum v občinah in krajevnih skupnostih doslej uveljavil le v zvezi s samoprispevkom, kot sem že prej poudaril, in še to le za dva poglobljena namena: za razvoj komunalne dejavnosti in pa za razvoj šolstva v občini. Toda referendum ni le-to, da bi reševal vprašanja, ki so le finančnega značaja, ampak se z njim da mnogokje odločati tudi o krajevni oziroma komunalni samoupravni ureditvi nekega mesta ali kraja. Če hočem biti še bolj konkreten, naj poudarim, da bi v neki krajevni skupnosti lahko povedali občani z referendumom svoje mnenje o sporni lokaciji za že določen objekt itd. Mnogokrat ni bilo tudi razčiščeno vprašanje udeležbe na referendumu, saj so bili celo primeri, ko so ponekod že izvedene referendume razveljavili,

ker si niso bili povsem na jasnem, kako se razume beseda večina. Tu mislim na to, da so ponekod sodili, da lahko upoštevajo mnenje večine udeležencev referendumu, ne pa večine volilnih upravičencev oziroma prebivalcev — občanov kraja. Zato je tudi prišlo do tega, da je manjšina občanov odločala o vprašanjih, ki so bila pomembna za vse. Bili so razveljavljeni celo referendumi, ki so predvidevali samoprispevke od gospodinjstev, ker je republiško ustavno sodišče ugotovilo, da o samoprispevku lahko odloča le posameznik. Ne trdim, da mogoče mnogokrat niso bili občani pravilno obveščeni o samem referendumu za neko določeno stvar, prav zato, ker se odgovorni krogi bojijo izida referendumu.

Povsem logično je, da je referendum o samoprispevku najbolj preprosto vprašanje, toda dati občanom tudi pravico, da na referendumu odločajo o pomembnejših družbenopolitičnih vprašanjih, pomeni dosti bolj zamotano in odgovorno pripravo, pa tudi absolutno spoštovanje javnega mnenja.

Morda je tudi v tem treba iskati vzrok, da zaenkrat pri nas razpisujemo le referendume za uvedbo krajevnega samoprispevka in ne mislimo dalje? Lahko pa se pri tem vsem potrkamo na prsi, ker so tudi vse družbenopolitične organizacije žal posvetile vlogi referendumu premalo pozornosti, čeprav bi prav z referendumom lahko prišli do pomembnih drugih odločitev v okviru občine ali krajevne skupnosti.

Referendum je torej oblika samoupravljanja v javni razpravi, na katerem vsi občani enakovredno odločajo o neki določeni stvari, vendar pa pri tem mora veljati pravilo večine občanov v dotičnem kraju, ne pa tistih, ki se referendumu udeležijo, ker pri nas ne more biti tega, da bi prav z referendumom odločala manjšina proti večini. V zadnjem času je že tudi mnogo govora o pripravi zakona o referendumu, ki bi naj

potem bil zares odraz demokratičnih težnj občanov, ki bi naj v vseh pomembnih zadevah odločali v večini in v taki smeri, ki bi potem koristila tako njim, kot tudi celotni skupnosti.

Prav to, da še do danes v naši republici žal nimamo zakona o referendumu, nam vsem tak na novo sprejet zakon vlija nova upanja, da ne bo potem več prihajalo do nepotrebnih komentarjev in nesporazumov, občanom pa bodo dana široka pooblastila, ki jih bodo lahko uveljavljali pri pomembnih odločitvah. Seveda pa bo zakon popoln le tedaj, če bodo vsi tisti, ki imajo z referendumom praktične izkušnje, le-te posredovali tistim, ki bodo zakon sprejeli. V mnogih krajih naše občine bodo verjetno proti koncu leta spet izvedeni referendumi, seveda tam, kjer niso uspeli v lanskem letu, pa je zato bilo prav, da smo se vsaj bežno seznanili s tem vprašanjem, čeprav seveda še daleč nisem mogel v teh nekaj vrsticah biti konkretniji, upam pa, da so mnogi vsaj pridobili bežen prikaz, koliko vedo o referendumu in kaj pravzaprav pomeni.

V našem kolektivu še do referendumu do danes ni prišlo, kar pa ne pomeni, da tudi nikoli ne bo. In če bo, sem prepričan, da je tudi teh nekaj vrstic nekaterim povedalo le nekaj, kar jim daje jasnejšo sliko o referendumu. Ko bo torej izšel zakon o referendumu, bomo spet dobili akt, ki bo prav gotovo mnogo pomenil, saj bodo marsikje lažje uveljavljali svoje pravice vsi tisti, ki jim je za napredek in razvoj njihovega kraja, občine in sploh naše širše družbene skupnosti. Tako bomo v bodoče prek referendmov lahko odločali o mnogo večjih zadevah in ne samo o krajevnih samoprispevkih, čeprav so tudi le-ti koristni in mnogokje potrebni. Ko bo pa izšel sam zakon o referendumu, bomo vsi seznanjeni še konkretnije o tem, kakšne so naše pravice pri pomembnih odločitvah.

M. F.

Človek - proizvajalec in varnost pri delu

Pri izvajanju pospešene graditve materialne baze socialistične družbe je najvažnejši člen produktivnih sil človek — njegova potencialna ustvarjalna sposobnost.

Produktivne sile so osnovno gibalno in nosilec družbenega razvoja, razvoja gospodarstva, toda v tem okviru je človek temeljni nosilec, saj so delovna sredstva proizvod ljudskih rok in njegove ustvarjalnosti.

Človek vpliva svoje umske in fizične sposobnosti z zavestjo, da bo užival sadove svojega dela, toda plod — efekt tega dela je odvisen od njegove uporabne sposobnosti za produkcijo.

Človek, čeprav je osnovni činitelj produktivnih sil, je vendar zadnji v spoznanju svoje vloge in vpliva več svojega truda za izpopolnjevanje proizvodnih sredstev in nemalokrat mnogo manj za izgradnjo in adaptacijo teh sredstev svojim fiziološko-psihološkim zmogljivostim. Enako velja za procese — postopke dela, ki jih človek hitreje razvija, kot pa razvija svojo sposobnost, da v njih odigra svojo delovno vlogo brez škode za svoje zdravje.

Nekateri strokovnjaki s področja fiziologije in medicine dela trdijo, da se človek ob vsem tem zanaša kot živo bitje na svojo mentalno in fizično sposobnost, da se znajde in prilagodi tudi težjim in nevarnim ter zdravim pogojem dela.

Take trditve so bližje dejanskemu stanju, kolikor imamo v mislih delavca — proizvajalca z močno industrijsko mentaliteto, to je delavca z močno razvito mentaliteto za organiziran način proizvodnje, za sodobno organiziran način dela, — skratka delavca z visokimi delovnimi izkušnjami v sodobni reprodukciji, a pri tem mislimo tudi na delovne izkušnje glede varnega in zdravega načina dela.

Ob tem lahko postavimo vprašanje, ali imamo pri nas take delavce — proizvajalce, ali je naš delovni človek na taki stopnji, da lahko nadomesti pomanjkanje varnostnega duha v korenu proizvodnje, to je v projektivi in izdelavi naprav in orodij za delo, nadalje v postopkih dela in v organizaciji dela?

Odgovor na to vprašanje je povsem jasen!

Strokovnjak, ki s svojim delom lahko vpliva na način dela neposrednega proizvajalca — tistega, ki neposredno uporablja delovna pomagala in neposredno izvaja postopke dela, ki meni, da je njegova funkcija le v tem, da konstruira tako delovno po-

magalo, da razvija in organizira tak postopek dela, da doseže le osnovno proizvodno in delovno funkcijo ne glede na človekovo varnost, zdravje in počutje, je na današnji stopnji razvoja našega gospodarstva in proizvodjalčeve vloge v njem nesodoben.

Danes je povsem jasno, da je varstvo pri delu v polni meri v rokah tistih ljudi, ki ustvarjajo — projektirajo delovna pomagala, objekte in delovne prostore, delovna mesta in delovne postopke, t. j. v rokah ljudi, ki organizirajo in vodijo dela vse do prvopisanega voditelja dela, vsakega na njegovem delovnem mestu in v njegovem delokrogu.

S tem niti najmanj ne smemo zanemariti biološke sposobnosti človeka — proizvajalca, da se adaptira na vsako delovno mesto, oziroma, da prilagodi način uporabe svoje delovne sposobnosti tehničnim zahtevam dela, zahtevam postopka dela in organizacije dela. Nasprotno, naša je naloga, da to njegovo sposobnost razvijemo do najvišje stopnje, to pa dosežemo le s skrbno izdelanim sistemom izobraževanja.

Organizirano delo v gospodarski reprodukciji našega življenja prinaša s seboj poleg svojih sadov tudi razne nevarnosti in nevarnosti, kakor tudi tveganosti ne samo ozkega gospodarskega značaja, marveč tudi glede delovne varnosti; to so lahko večje ali manjše nezgode in nesreče, ki nam tako pogosto povzročajo poškodbe, materialno in tudi moralno škodo. Neprijetna manifestacija te tveganosti dela so tudi poklicna obolenja in vsi negativni vplivi na zdravje človeka.

Omenjena tveganost, ki se manifestira v glavnem v subjektivni delovni sili, je več ali manj nujen spremljevalec proizvodnje, saj iz nje tudi izvira. Toda na stopnjo te tveganosti lahko človek vpliva s svojim zavestnim delom.

Zavedati se moramo, da se človek pri uporabi svojih delovnih sposobnosti v borbi z naravo nahaja v okolju, kjer nanj nenehno vplivajo številni činitelji (fizikalni, kemični, biološki, psihološki, ekonomski, socialni), ki niso ravno v prid njegovemu telesnemu oziroma duševnemu zdravju. To zlasti velja za napredni način gospodarske reprodukcije, ki postavlja pred človeka vedno višje zahteve.

Varstvo pri delu ima nalogo, da v čim večji meri odpravi ali vsaj ublaži te škodljivosti in da v interesu delovnega človeka humanizira delo. Ta prizadevanja so danes v industrijsko razvitih deželah razdeljena v gospodarstvu tako, da razvoj in gradnja sredstev za delo (delovna pomagala, objekti itd.), urejanje delovne okolice, raz-

voj delovnih postopkov, organizacija in vodenje dela, kakor tudi nadzor nad fizikalnimi, kemičnimi in biološkimi faktorji, sodijo v področje splošne tehnike, v kateri je izdatno integrirana tudi varnostna tehnika. V varnostno tehniko vključujemo tudi zahteve medicine dela, fiziologije dela in psihologije dela.

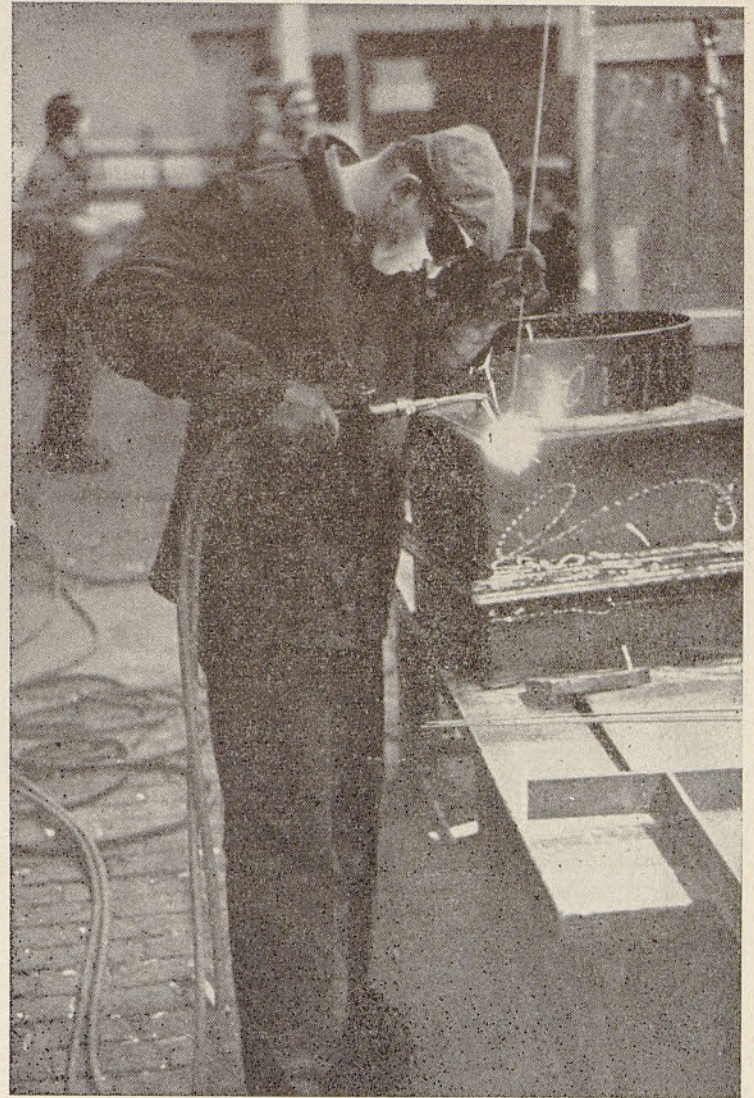
Psihološki faktorji npr. niso le domena psihologov, marveč celotnega tehničnega in tehnično vodilnega kadra v podjetju, v sistemu naše samouprave pa tudi področje dela in skrbi delavskih svetov, upravnih odborov in njih organov. Visoka tehnika je danes na eni strani olajšala fizični napor človeka v proizvodnji, po drugi strani pa zahteva od njega izdatnejšo uporabo njegove psihične sposobnosti in živčnega sistema. Temu pojavu se ne moremo upreti, razen da delovna pomagala, postopke dela itd. uredimo tako, da tam, kjer bi nam odpovedal človek, ne odpove glede varnosti to pomagalo ali delovni postopek.

Iz tega lahko izvlečemo eno od najvažnejših načel za varnost pri delu, ki je v tem, da pokriva človekove psihofiziološke pomanjkljivosti. To bomo lahko storili, če se zavedamo, da v tehniki in delovnih postopkih, v funkciji orodij in naprav itd. stvari lahko fiksiramo po zamisli projektanta, tehnologa, organizatorja in voditelja dela, ne moremo jih pa fiksirati v delavcu — proizvajalcu kot stalni, najbolj varen način dela. Lahko pa prav na tem področju napravimo zelo veliko, če ustvarimo za to ugodne pogoje, kot so: da v prvi vrsti dosežemo dovolj strokovnega znanja o varstvu pri delu pri vodilnem kadru in da ustvarimo ugodne pogoje za prenos tega znanja na delavca — proizvajalca.

Celovito vzeto, varstvo pri delu ni lahka zadeva, saj imamo na eni strani opravka s tehniko in postopki dela, ki glede varnosti nikoli ne bodo omogočali brezskrbno in varno delo, na drugi strani pa imamo opravka s človekom z vsemi njegovimi biološkimi pomanjkljivostmi.

Iz teh razlogov lahko danes upravičeno trdimo, da je treba začeti z vzgojo o varnem načinu življenja in dela že v ranem detinjstvu v najširših množicah prebivalstva, kajti tehnika in sodoben način proizvodnje in dela prodirata v sleherni kotiček naše dežele. Z rano vzgojo dosežemo, da človek doseže neke vrste imuniteto proti poškodbenosti, kakor tudi smisel in odgovornost za njegovo lastno varnost in zdravje ne samo na delovnem mestu, ampak tudi zunaj njega, t. j. v vsakdanjem življenju.

(I. Hrastnik)

Vili Šaše pri varjenju

DEZINFEKCIJA SREDSTEV ZA OSEBNO ZAŠČITO IN DELOVNE OBLEKE

Osebna zaščitna sredstva in oprema imajo namen preprečevati poškodbe pri delu. Na drugi strani osebna zaščitna sredstva in oprema (zaščitna oblačila, zaščitne čelade, zaščitne maske in drugo) lahko prenašajo bolezni v primeru, če večkrat menjajo uporabnika, ali če niso pred uporabo pravilno razkužena.

Delovne obleke se pravilno perejo redno v pralnicah podjetij, dezinfekcija (v nadaljnjem besedilu razkuževanje) pa je po potrebi občasna. V podjetjih zadnja leta vedno večjo pozornost posvečajo razkuževanju, to pa zato, ker so ugotovili, da so kožna obolenja med delavci že postala problematična.

Kožne bolezni nog in glivična obolenja predstavljajo v nekaterih gospodarskih panogah že resno zadevo zaradi tega, ker ta obolenja izzovejo reakcije z dolgo delovno nesposobnostjo, prav tako pa lahko povzročajo oziroma naredijo olajšan in sprejemljivejši nastop težjim obolenjem in drugim trdovratnim kožnim obolenjem. Ker je razkuževanje osebnih zaščitnih sredstev in opreme čisto specializirana stroka, se priporoča, da se nadzor in samo razkuževanje posameznih predmetov prepusti osebi, ki je strokovno usposobljena za dezinfekcijo.

1. Razkuževanje zaščitne maske in drugih zaščitnih sredstev za dihalne organe

Od časa do časa in pri menjavi uporabnika morajo biti maske, obraznine, gumijaste cevi za dovod svežega zraka ipd. popolnoma sterilne. Po temeljitem čiščenju posameznih mask pristopimo k razkuževanju. To razkuževanje se vrši tako, da maske vstavimo najmanj za dve uri v sveže pripravljeno razkužilno raztopino. Nato maske do-

bro izperemo v bistri tekoči vodi. Kot za maske, je postopek razkuževanja ostalih zaščitnih sredstev za dihalne organe isti. Kjer pa osebna zaščitna sredstva za dihalne organe uporabljajo v večjem številu, na primer v rudarstvu in kemični industriji, kjer se uporabniki iz pogonskih razlogov večkrat menjajo, uporabljajo posebno omaro za razkuževanje. V teh omarah se po temeljitem čiščenju takšna osebna zaščitna sredstva razkužijo v formaldehidnih parah (formalin). Pri tem se formaldehid s pomočjo amoniaka nevtralizira. Tako očiščena in razkužena sredstva se nato za eno do dve uri pustijo na zravnem prostoru.

Pred kratkim so za čiščenje in razkuževanje skonstruirali posebne avtomatske stroje s programi. Ti stroji so podobni našim pralnim strojem.

2. Razkuževanje zaščitnih oblek

Nešteto je mikrobov, ki se nahajajo na oblačilih, ki pridejo s kože ljudi, iz njihovih izločil, kakor tudi iz okolja (s prahom, umazanijo ipd.). To so škodljivi in neškodljivi mikrobi, ki se pri drgnjenju s kožo vtarejo v oblačila (spodnje perilo). Mnoge od teh klic se zadržijo dneve in mesece v spodnjem perilu. Ugotovljeno je, da se glivice lahko zadržujejo pri življenju tudi po več let.

Raziskovanja sodobne tehnike razkuževanja so pokazala, da bi lahko »delno« razkužili oblačila v pralnih strojih s pogojem, da se perejo na temperaturi 80 do 90 stopinj Celzija. Vendar pa so dokazali, da glede na sodobne tkanine iz sintetičnih vlaken ipd. to ne bi bilo izvedljivo. Zato po pranju oblačil pri temperaturi 50 do 60 stopinj Celzija opravijo razkuževanje s pomočjo fenolnih in formaldehidnih preparatov. Teh preparatov je že več kot 50 vrst. Nekaj od (Nadaljevanje na 8. strani)

Vtič Alojz pri popravilu manometra

Razmejitev besede „nesreča“ in „nezgoda“ glede na pomen

Ob poškodbi delavca pri delu slišimo večkrat polemiko pri uporabi besede »nesreča« oziroma »nezgoda«, češ da bi v tem ali onem primeru bila pravilnejša uporaba besede »nesreča« oziroma »nezgoda«.

Prav zaradi tega sem mnenja, da bi o pomenski razmejitvi med besedama nesreča in nezgoda podal nekaj misli.

Sinonimnost besed nesreča in nezgoda se danes kaže v teh zvezah: elementarna, obratna, prometna, vremenska nesreča (ali nezgoda), prva pomoč pri nesrečah ali nezgodah ipd. Tu je pomen teh dveh besed nekako tale: neprijeten, nezahelen dogodek, ki človeku škoduje in ga prizadene. Ob tem pomenu ima nesreča še pomen stanja, ki ga povzroči en ali več takih dogodkov, seveda pa tega pomena beseda nezgoda nima. Vendar pa v teh in podobnih sinonimnih zvezah izkazuje raba besede nesreča precejšnjo premoč. Sploh lahko opazimo, da je beseda nezgoda v primerjavi z nesrečo pomensko manj bogata. In vendar mora imeti svoje pomensko področje, sicer bi jo jezik postopoma opustil.

Beseda nesreča je v slovenščini starejša. Za uporabo te besede ugotavljajo, da je slovenskim jezikoslovcem pomenila beseda nesreča vedno težji, za človeka neprijeten dogodek, kar se kaže tudi v tem, da so besedo nesreča rabili v zvezah s pridevniki, ki označujejo veliko mero česa, na primer huda, velika, ogromna, grozovita, silna nesreča. Medtem ko se beseda nezgoda nikoli ne pojavi v takih zvezah, na primer grozovita nezgoda.

Čeprav so besedo nezgoda v pomenu nesreče rabili tudi pisatelji in prevajalci, na primer Cankar, Gregorčič in drugi, je vendar pomenska razlika, ki so jo utrdili klasiki, toliko očitna in navsezadnje tudi koristna, da je razlikovanje ostalo do danes. To bi bil eden od vzrokov, da je beseda nezgoda ostala v jeziku, četudi se je nekateri izogibajo, in tudi tam, kjer bi jo lahko zapisali, rabijo raje majhna nesreča, majhna neprijetnost, majhna nerodnost, neprijeten pripetljaj ali kaj podobnega.

Za široko rabo pa kaže ohranjevati razlikovanje, ki so ga utrdili klasiki in ni nič manj živo tudi danes. Pridevnika nezgoden ne moremo nadomeščati z nesrečo, zato je potreben v zvezah nezgodno zavarovanje, nezgodni oddelek ipd., vendar pa rabimo elementarna, prometna nesreča. Beseda nesreča je boljša tudi v zvezi obratna nesreča, ker dopušča stopnjevanje, na primer lažja, težja, huda obratna nesreča, medtem ko huda nezgoda ne gre!

-k

Zaščita nog pred udarci

Naše standardne jeklene kapice, vgrajene v čevljih, služijo kot zaščita pred udarci oziroma pred padci raznih bremen na nožne prste.

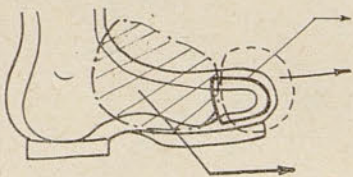
Jeklena kapica

Jeklena kapica ščiti samo območje nožnih prstov

Zelo izpostavljeni nartni del noge pa je pred poškodbami slabo oziroma pomanjkljivo zaščiten. V praksi se je pokazalo, da je pri delih, kjer je obvezna uporaba zaščitnih čevljev z jeklenimi kapicami, nartni del bil tisti, ki je utrpel resne poškodbe.

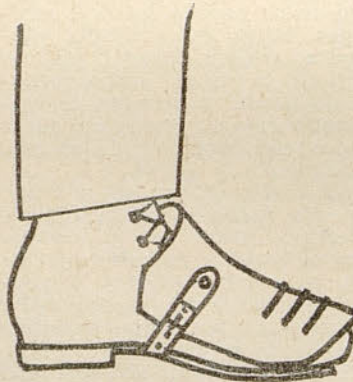
Z namenom, da bi rešili kompleksno varnost nog pred udarci bremen kot so prsti in nartni del noge, so v nekaterih državah pričeli uvajati kot osebno zaščitno sredstvo nog posebne nožne ščitnike iz jeklene pločevine. Pri uporabi teh ščitnikov nog se je pokazalo, da je ta zaščita dobra in da služi svojemu namenu — zaščiti nogo pred udarci.

Primer take zaščite sem povzel iz ameriške varnostne revije, naslova: »NATIONAL SAFETY NEWS«.

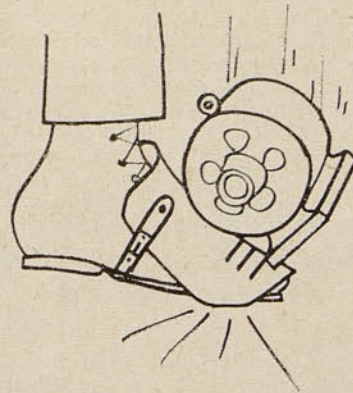

1. Nožni jekleni ščitnik je iz jeklene pločevine, ki se v dveh sekundah s sponko pripne za čevljev. Ta ščitnik se ne dotika tal, kakor tudi ne ovira noge pri raznih gibih skočnega sklepa.

1/

2. Pri raznih udarcih bremen na prstni, kakor tudi na nartni del noge od zgoraj ali bočno, noga ne občuti udarca zato, ker se ta ščitnik s spodnjim robom prej dotakne trdih tal, kot pa bi se notranja površina ščitnika dotaknila vrhnjega dela čevlja!

3. Kadar pa pride do udarca od spredaj, tedaj se sprednji del ščitnika upre ob breme, nagne naprej in z vpetim trakom prisili nogo, da se s peto dvigne in breme se odbije nazaj!

Jakob Zajšek je pepeljar v plinarni

KADITI ALI NE?

Mnogo je bilo že napisanega o škodljivosti kajenja. Nikomur se do danes še ni posrečilo dokazati, da je kajenje zdravo ali vsaj to, da zdravju ni škodljivo. Jasno je, da vsak sam odloča o tem, ali bo kadil ali ne. Vendar to velja samo tako dolgo, dokler ne prizadene s svojim kajenjem soljudi, ki imajo prav tako pravico, da sami odločajo o isti zadevi.

Toda za nekadilce velja to le teoretično, praktično so v večini primerov podvrženi na milost in nemilost kadilcev. Kadilci, katerih število se vedno večja, sploh ne pomislijo na dejstvo, da so med njimi tudi nekadilci, ki se morajo prav tako zadrževati v istem prostoru, kljub temu, da bi tudi za njih same (kadilce) bil sveži zrak koristnejši, kot popolnoma zakajen in zatohel. Kar pogledimo v naše sejne sobe, kjer je zbranih 40 do 60 ljudi in seja traja več ur, kakšen je v tem primeru zrak, kar smo imeli priložnost že mnogokrat občutiti.

V nekaterih primerih že pri nas predpisi ne dovoljujejo kajenja, kot na primer v kinu, gledališču, trgovini ipd. Kolikokrat pa je v prodajalni kruha kupec s cigareto v ustih pred prodajno mizo in mu pepel pada na prostor, kamor prodajalka polaga kruh za stranke, tudi za nekadilce.

Enako sliko lahko vidimo pri mesarju, v špecerijski trgovini in sploh povsod. Primeri se celo, da prodajalec streže kupcu s cigareto v ustih.

4. Kadar pa opravljamo delo na mehkih terenih, tedaj se uporabljajo kombinacije jeklene kapice in prej navedenega ščitnika, ki s svojim sprednjim delom sloni na jekleni kapici. Potrebno pa je pripomniti, da pri delih, kjer lahko pride do poškodb nog, nikoli ne uporabljajo samo jekleno kapico.

-k

Vprašamo se, zakaj uprave javnih lokalov niso doslednejše glede higijene in zakaj ne prepovedo kaditi vsaj tam, kjer prodajajo živila. Nihče ne opomni takega kadilca, da bi pustil cigareto zunaj (razen tu in tam kaka stranka), niti napisal ni povsod, ki bi opozarjal na to, da v takem prostoru ni primerno kaditi. Kadilci se kaj radi sklicujejo na osebno svobodo, pri tem pa pozabijo na nasprotno stran.

Lepo bi bilo, da bi se kadilci in nekadilci sporazumeli brez strogih predpisov, da, kjer so privoljeni biti skupaj v zaprtem prostoru, skrbijo za sveži ali vsaj znosen zrak in naj zato tudi nihče ne kadi. Bomo to kdaj dosegli? Mogoče je vse.

V nekaterih razvitejših deželah (Švica, Švedska...) so si morali pomagati s predpisi — s prepovedjo kajenja v javnih prostorih in to tudi zares upoštevajo.

Črpalno akumulacijska elektrarna Säckingen

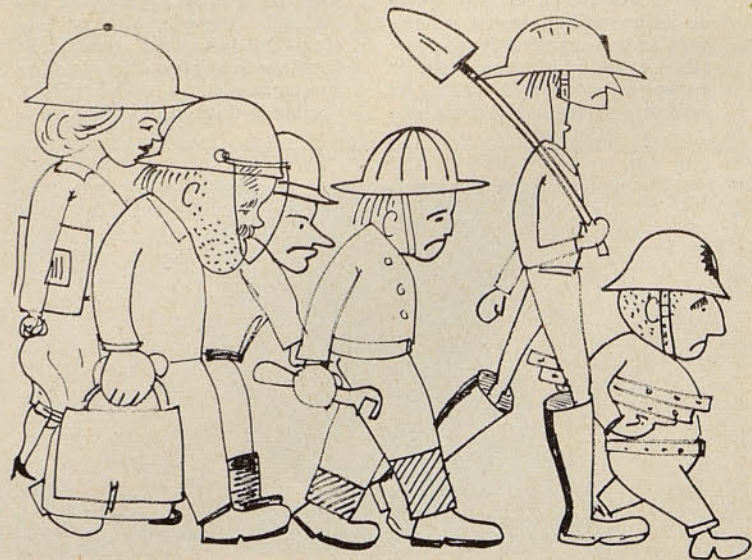
Po dveletnem delu je dokončana izgradnja črpalne akumulacijske elektrarne Säckingen. V elektrarni so postavljeni 4 agregati s Francisovimi spiralnimi turbinami proizvodnje Escher-Wyss. Pri poizkusnem obratovanju je elektrarna dosegla obremenitev 380 MW. Višina vodnega padca znaša 413 m, a pretok vode je 25 m³ v sekundi. Nov element v izgradnji horizontalnih tipov takšnih turbin predstavlja posebna spojka med turbino in generatorjem, ki omogoča, da se turbina izključi iz pogona, ko je v obratovanju črpalna oziroma kadar generator proizvaja jalovo energijo. Na ta način se znatno zmanjšajo izgube praznega teka celotnega agregata. Ta spojka omogoča, da lahko npr. iz črpalne

ga preide agregat v turbinsko obratovanje v 1 minuti. Črpalno akumulacijska elektrarna Säckingen predstavlja največjo elektrarno te vrste v Nemčiji.

V Sloveniji 85.014 osebnih avtomobilov

Ob koncu leta 1967 je bilo pri pristojnih občinskih upravnih organih registriranih 133.015 motornih in priklopnih vozil ali 14,6 odstotka več kot leto dni prej. V indeksni primerjavi se je število registriranih vozil v zadnjih petih letih dvignilo od 100 v letu 1963 na 173 v letu 1967. V letu 1966 je bilo registriranih 68.022 osebnih avtomobilov, leta 1967 pa že 85.014 ali 25% več. Na koncu leta 1967 je bilo od 11.052 tovrstnih avtomobilov 4132 v lasti zasebnikov.

Dopisujte V ALUMINIJ

.... V ZNAMENJU VARSTVA

Energija skozi razna časovna obdobja

Celotna ljudska kultura je že od vseh svojih začetkov do danes v pretežni meri le odraz tehnike in delovanja njenih ustvarjalcev.

Le delovanju tehnike skozi razna časovna obdobja se lahko zahvalimo, da so v večtisočletni razvojni borbi človeka za njegovo boljšo existenco postale lastnosti materije — stvari in razpoložljivi izvori energije koristni človeku.

Tehnika in njeni kreatorji — tehniki — so sistematsko odkrivali in oblikovali materialno okolje, v katero je človek postavljen z namenom, da ustvarja vrsto ugodnosti, ki naše današnje življenje razlikuje od življenja naših prednikov pred tisoč leti.

Zgodovina ljudske kulture in civilizacije je vedno zgodovina tehnike, zgodovina mučnega brzdanja sil prirode.

Zgodovina tehnike — skupaj zbrana iz raznih vsebin mnogostevilnih zaprašenih rokopisov in razdrobljenih arheoloških ostankov — vé danes prav tako dobro poročati o časovnih obdobjih kot razne pripovedke o kraljih, filozofih, generalih in politikih.

Predele je človek znal izdelati prva lepa orodja in naprave, je skoraj 99 odstotkov svoje zgodovine prebil kot lovec in zbiralec s primitivnimi orodji iz kamna, kosti ali lesa.

Višja kultura se je razvila šele v obdobju preostalega odstotka ljudske zgodovine, torej v obdobju zadnjih devet tisoč do deset tisoč let.

Važna prelomnica v zgodovini človeštva je bila v tem, da so ljudje postali svobodni za dejavnosti, ki niso služile več človeku neposredno samo za zbiranje hrane. Ta prelomnica, ki je tako izrazito določala nadaljnjo usodo človeštva, je potekla od gričevnatih dežel, ki so se razprostirale v širokem loku od severne Sirije vse do vzhodnega Iraka. Od tukaj se je ta preobrat v aktivnosti človeka širil relativno zelo hitro na velike doline rek Evfrata in Tigrisa, Nila in Indusa ter so se te doline svojedobro razvile v središča območij tehničnega in tako tudi kulturnega napredka.

S suženjstvom so si Egipčani kot prvi pridobili zelo pomemben izvor energije. Samo suženjstvo pa je nastalo iz huma-

nizacije običaja, po katerem so prvotno pobijali vse vojne ujetnike.

Graditev Keopsove piramide, ki je vsebovala baje 2,3 milijona kamnitih blokov (težkih do 2,5 tone), ne bi bila izvedljiva takrat brez masovne porabe trdega dela sužnjev. Te težke kamnite bloke je »transportiralo« na stotine ljudi na saniščih in strmih ravninah (strminah), kajti genijalna iznajdba kolesa je kasnejšega datuma.

Z izjemo kitajskega zidu je bila Keopsova piramida največja samostojna ljudska stavba starega veka.

Kot nadaljnje izvore energije v starem veku še poznamo tudi samotne mline in tudi enostavna vodna kolesa na lopate, iz razloga, ker so se vse velike kulture spočele ob rekah, kot smo že poprej omenili.

V tehničnem pogledu je zlato časovno obdobje Grčije med 500 in 400 leti pred našim štetjem prineslo nadaljnji razvoj postopkov, ki so jih začele že pred omenjeno zgodovino Grčije razvijati razne sredozemske dežele.

V Grčiji opažamo v tem času že prve plache klice tega, kar

je svetu naših dni postalo povsem razumljivo, namreč zveza med tehniko in čisto znanostjo in iz teh razlogov je tehnika v razvoju počasneje napredovala v korist razvoja čiste znanosti. Korak od teorije k praktični porabi je napravil takratni Grk zelo nerad. Svoboden človek v takratni Grčiji se je posvetil ves državi, čisti znanosti ali pa literaturi. Delo (fizično) je bilo več ali manj naloga oziroma dolžnost tujcev in sužnjev, katerih število je bilo — posebno še od helenistične ere — v Grčiji nenavadno visoko. Potreba po »velikih strojih« — izvori energije — ni obstajala in tako so bili glavni izvori energije zopet samo suženj in vlečne — vprežne živali.

Izvori energije pri Rimljanih so se naslanjali v dobrem delu enako kot pri Grkih. V času cesarstva so razvili Rimljani s svojim močnim smislom za praktičnost razširjeno državno tehniko, ki je veliko doprinesla na mnogih področjih, posebno pa v gradbeni tehniki. Na primer Rimljani so imeli bolj urejen promet kot kasneje v 18. stoletju, ko niso izdelali še nobene utrjene ceste.

Rimljanska državna tehnika je reševala svoje naloge v splošnem s precej enostavnimi tehničnimi sredstvi, vključevala pa je pri tem velike skupine delovnih ljudi. Konj je komaj mogel biti angažiran za težke transporte, saj mu je manjkala ustrezna vlečna oprema, prav tako kot poprej pri Grkih.

Kot je vsepovsod poznano, je uspel srednji vek v počasnem opuščanju suženjstva. Od 4. stoletja je sledil prehod iz suženjstva v sistem tlačanov, ki so bili že vezani na rodno grudo. Zopet so morali biti odkriti novi izvori energije.

Srednji vek je bil bogatejši po napredku kot mi v splošnem mislimo. Posebno je uspelo naravno podane sile živali, vetra in vode napraviti v močnejši meri koristne tehničnemu ustvarjanju. Tega antika ni uspela, saj je izkoriščanje sile vetra prek »vetrovnega kolesa« ostalo v antični dobi neznano. Za izkoriščanje vlečnih — zaprežnih živali so iznašli novi način zaprege, uporabna moč vlečnih živali (konja, goveda in

dr.) je prišla s tem bolj do izraza. Od 9. stoletja nadalje se je poboljšala vožnja z jadrnicami na vodah. Vsi ti napredki so pogojevali zmanjšanje suženjskega dela.

Relativno visoko razvita kovinska tehnika poznega obdobja srednjega veka je vodila v času rastočih se potreb po izobraževanju porajajočega se meščanskega sloja k iznajdbi tiska. Tako se je v renesančnem obdobju (1430—1600) že tudi fizika obravnavala kot znanost in s tem je bila dana svobodna pot za nove pomembne iznajdbe.

V baročnem obdobju (1600—1750) so bili že razširjeni znanstveni časopisi. Koristnost in veljava moči vode in vetra so bile že poznane, vendar se je razmišljalo o kreiranju še »sposobnejših strojev«, kar se tiče storilnosti. Prišli so do boljših materialov in »obdelovalni stroji«, ki se jih je človek posluževal v tem času, so postajali ustrežnejši.

Leta 1768 je Anglež James Watt izdelal prvi uporabljivi parni stroj in s tem se je začelo obdobje parnega stroja, ki je zelo pospešilo razvoj ljudske dejavnosti na raznih področjih.

Ze leta 1785 dobi Nemčija prvi parni stroj in s tem so bili dani pogoji, da se pritisk oziroma potreba po izkoriščanju parne energije močno zaostre.

Iznajdba parnega stroja je močno spremenila fizionomijo takratnega razdobja, začela je epoha industrializacije. Se prav posebno revolucionarni poseg pa je ta iznajdba izzvala na področju prometa. Leta 1829 je zgradil Stephenson prvo lokomotivo in s tem se je začela kljub vsem odporom misel železničarstva izredno hitro širiti. Železniške linije so postale »krvni dovedi« industrije, saj so postale parne lokomotive na železniških linijah in pa kasneje ladjeve na parni pogon nova transportna sredstva, ki so omogočila ogromno povečanje industrijske proizvodnje.

Vzporedno z uvedbo parnega stroja kot pogonske sile so kreatorji na področju tehnike izboljševali tudi delovne stroje. In šele to dvojje je omogočilo

(Nadaljevanje na 8. strani)

NEVARNOST PRED ŽARČENJEM V STANOVANJU

V ameriškem strokovnem časopisu New Scientist je izšel članek, ki govori o nevarnosti žarčenja elektronskih aparatov, ki se uporabljajo v sodobnem gospodinjstvu. Članek podajamo v nekoliko skrajšani obliki.

V letu 1968 so se pojavila prva obvestila o nevarnosti žarčenja rentgenskih žarkov barvnih televizorjev. To je bil samo prvi korak, ki je pokazal na nevarnosti, ki nam pretijo od različnih elektronskih naprav v gospodinjstvu. V zadnjem času so vzbudile pozornost poleg barvnih televizorjev še mikrovalovne pečice, ki jih v gospodinjstvu, posebno v ZDA, vedno bolj uporabljajo.

Osnovna težava v ugotavljanju nevarnosti, ki nam pretijo, je v tem, ker je do danes zelo malo znanega o delovanju mikrovalov na naše telo, posebno na notranje organe. Tako niti v ZDA niti v drugih državah ne obstajajo enotno priznani standardi, pa tudi ocene v pogledu varnosti se razlikujejo od države do države. V ameriški armadi in letalstvu dovoljujejo, da so ljudje lahko stalno pod vplivom teh valov do 10 mW na cm². V Sovjetski zvezi pa je dovoljena doza desetkrat manjša in časovno omejena na 15 do 20 minut dnevno. Sovjetski strokovnjaki svojo odločitev razlagajo s tem, da se pod vplivom stalnega sevanja lahko zmanjša delovanje srca, kar pa najprej izzove padec krvnega pritiska, izčrpanost centralnega živčnega sistema, slabitev čutil za vonj in povečanje količine histamina v krvi, nadalje nastopijo spremembe v možganskem jedru in intraokularnem — notranjem očesnem pritisku.

Vpliv delovanja različnih delov mikrovalovne skale je tak, da frekvence izmed 10.000 megahertzov delujejo samo na površino kože, med 3300 in 10.000 megaherzi pa na površinske sloje kože in zrklo, frekvence med 1000 in 3000 megaherzi pa delujejo samo na oči. Verjetno so najnevarnejše za poškodbe nižje frekvence med 150 in 1200 megaherzi, kar pa do sedaj še ni potrjeno z zanesljivimi podatki.

Strokovnjaki smatrajo, da ravno te nižje frekvence lahko povzročijo tudi poškodbe notra-

njih organov. Z ozirom na do sedaj zbrane podatke v ZDA kaže, da mikrovalovi povzročajo tudi pojave mongolizma pri otrocih, katerih očetje so bili podvrženi žarčenju radarskih naprav.

Iz vsega navedenega sledi, da elektronski aparati v gospodinjstvu skrivajo v sebi resne nevarnosti za ljudi. O nekaterih nevarnostih govorijo tudi objavljeni podatki ameriškega centra za radiološko-medicinske

PRIDOBIVANJE PITNE VODE

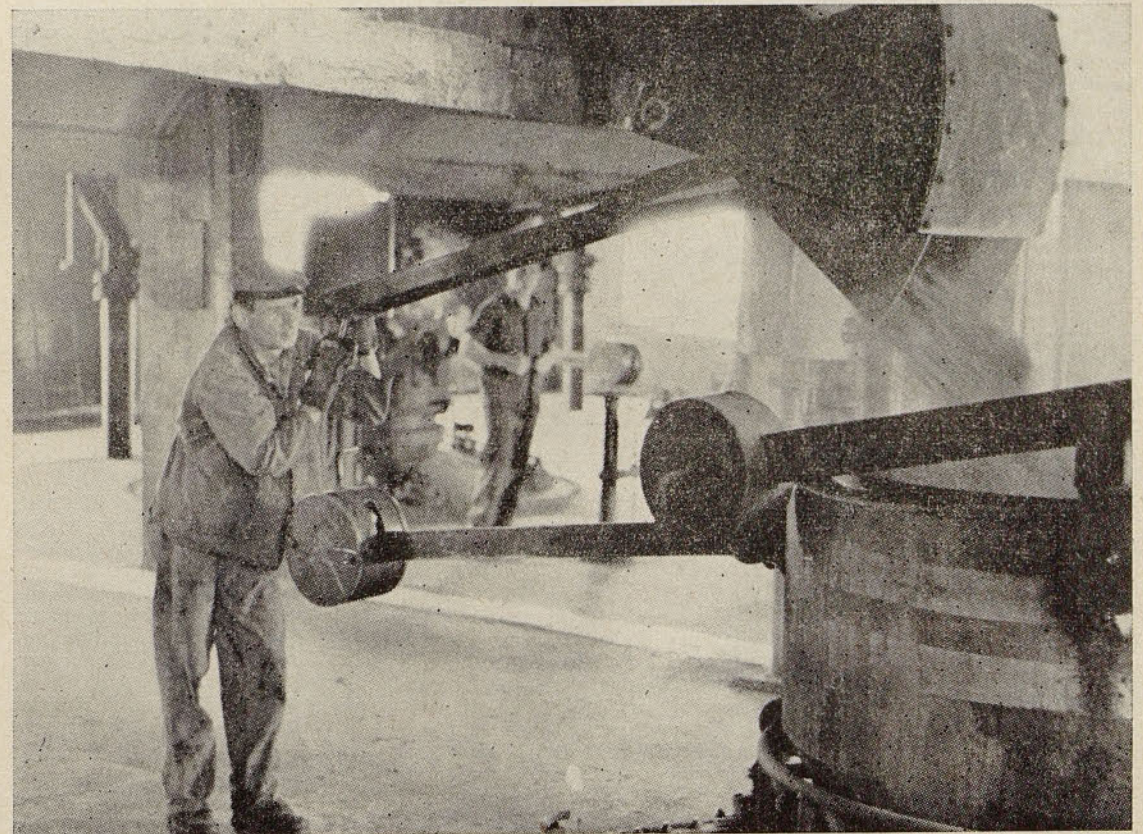
Firma Wassertechnik iz Ravensburga (ZRN) izdeluje prenosni aparat za filtriranje in steliziranje vode, da bi bila pitna. Glavni sestavni del naprave, ki je avtomatizirana, je sistem posebnih mikrofiltriranih sterilizacijskih patroni, ki zanesljivo in učinkovito uničujejo vse bolezenske klice. Komercialna označba naprave je PU-RAQUA, ostale podrobnosti pa še niso znane.

APARAT ZA SUHO FOTO KOPIRANJE

Najnovejši aparat za suho fotokopiranje »3 M, model 151« omogoča izdelavo fotokopij s popolnoma suhim postopkom brez uporabe kemikalij ali kakšnih drugih pomožnih sredstev.

Sistem kopiranja je zasnovan na kombiniranem delovanju toplote in svetlobe na specialni kopirni papir. Dokument ali pod., ki ga želimo kopirati, se prenese z osvetljevanjem na spektralni papir — negativ, ki skupaj s kopirnim papirjem — pozitivom potuje skozi toplotni del za razvijanje. Tako dobimo čez nekaj sekund popolnoma enako kopijo originalu v velikosti do formata A4. Aparat kopira vse barve, črnilo, vse slike, pečate in drugo tako, da je vse kar je na originalu, posneto na kopijo v črno beli tehniki.

Proizvajalec: 3 M Company.

Posluževanje plinskega generatorja

Energija skozi razna časovna obdobja

(Nadaljevanje s 7. strani)

mehanizacijo in industrializacijo, to je industrijsko revolucijo. Prvi veliki in dragi parni stroji so služili v splošnem izključno le večjim industrijskim obratom. Potreba po cenejših premičnih in malogabaritnih strojih, prikladnih za mnoge številne manjše obrate, pa je bila takrat stalno prisotna.

Leta 1860 je uspelo Lenoiru zgraditi plinski motor z električnim vžigom. S študijem Lenoirove zamisli se je pričel ukvarjati tudi Nikolaj Otto v Nemčiji, ki je končno leta 1876 uspel zgraditi štiritaktni motor, ki se je odlikoval po mirnem hodu in znatnim znižanjem gabarita, torej tudi teže. Ta iznajdba je dala novo smer za gradnjo modernjših motorjev.

Prvi motorji so uporabljali kot pogonsko gorivo plin, vendar je že leta 1883 uspelo v Nemčiji Daimlerju in Maybachu, ki sta delala na razvoju Otto motorja, zgraditi lahki in hitri bencinski motor in s tem so bili dani pogoji za motorizacijo vozil in za zračne vožnje.

Z razvojem vozil z motorjem, s katerimi sta Daimler in Benz neodvisno nastopala od leta 1885, je pričelo obdobje gradnje modernjših motorjev, ki je dovedlo do gradnje avtomobila, katerega proizvodnja je že leta 1913 v Ameriki postala masovna in s tem izzvala novo revolucijo v prometu. Namesto Otto motorja je prišel konec 19. stoletja Dieslov motor na nafto s samovžigom goriva in z zelo dobro stopnjo učinka.

Z uvedbo bencinskih in naftnih motorjev je postala nafta surovina prvega reda v svetovno političnem pogledu.

Vedno bolj naraščajoča potreba po energiji po letu 1870 je ciljala pogled tehnike tudi na vodno turbino, ki je kmalu močno izpopolnjena postala uporabljiva za proizvodnjo električne energije. To je bilo vendar možno šele takrat, ko je W. von Siemens odkril dinamo-električni princip in z gradnjo prvega dinamo stroja je pričela tehnika jakega toka.

Leta 1882 je postavil Edison v New Yorku prvo elektrarno na svetu, ki je napajala nekaj tisoč električnih žarnic. Ze dve leti kasneje je bil na to elektrarno priključen prvi elektromotor. V Evropi pa je bila že leta 1885 postavljena prva elektrarna v Berlinu.

Na mesto nasprotujočih si sistemov, istosmerni in izmenični tok, je kmalu vstopil v akcijo vrtilni tok. Leta 1889 je Dobrowolsky razvil praktično uporabljivi motor za vrtilni tok in transformator. Ze dve leti kasneje, to je leta 1891, so prikazali na elektrotehnični razstavi v Frankfurtu ob Majni (Nemčija) prenos sile vrtilnega toka na razdalji od 175 km in s tem je uvedba vrtilnega toka končno požela zmago.

Sploh vsebuje električna energija neposredno prednost, ker jo lahko na enostaven način pretvarjamo v drugo vrsto energije, bodisi v obliki rotacije, toplote ali kemične reakcije in koristimo.

S prvo uporabo jedrske energije atoma v drugi svetovni vojni je pričela nova tehnična doba. Daleč v srednji vek je segalo obdobje, v katerem je bil velik del tehničnih del opravljen s pomočjo človeške sile, kasneje je prišla energija vprežnih živali, vode in vetra močnejše in osrednje. Od 18. stoletja dalje se koristi energija premoga in nafte v toplotnih strojih.

Po drugi svetovni vojni pa nastopa poleg kemične energije jedrska energija atoma. Vsa energija vode, vetra, premoga in nafte se dobiva od sonca,

katerega energetske bogastvo verjetno lahko baziramo v smeri jedrskih procesov. Danes pa uspeva človek sam osvobodjati jedrsko energijo iz zemeljskih elementov in s tem odpira neizmerno energetske zaklade.

V Združenih državah Amerike, Angliji in Sovjetski zvezi, kjer so po drugi svetovni vojni naredili mnogo na raziskavah v smeri nuklearne energije, so kaj kmalu prišli do sklepa, da se proces cepitve atoma odvija kot verižna reakcija, katero lahko krmilimo v namen enakomernega pridobivanja toplote v smislu statičnega poteka ali pa jo pustimo porabiti kot ne-krmiljeno za proizvodnjo eksplozijskih procesov ogromnega intenziteta.

Prva značajna nuklearna centrala je bila zgrajena leta 1956 v Calder Hallu (Anglija) in služi za proizvodnjo 184.000 kW za industrijske potrebe.

Kot poslednji in najnovejši energetske izvor se je zadnji čas pojavil zemeljski plin. Zaloge zemeljskega plina so samo v področju Severnega morja tako ogromne, da bi lahko pokrili energetske potrebe mnogih držav. Se pa bo trajalo na vsak način precej časa, ko bo ta energetske izvor popolnoma uspel v gospodarski tekmi z že udomačeno energijo premoga in nafte.

Iz vsega tega vidimo, da je energetska tehnika skozi razna časovna obdobja spreminjala delovno okolje — področje človeka in s tem tudi vplivala na njegov psihomentalni razvoj. Ogromni pridobitek na moči s pomočjo tehnike sigurno osvobaja človeka v mnogih pogledih od pritiskajočih težav in mu daje več časa za njega samega. Lahko pa tehnika, s katero človek upravlja, le takrat koristi človeku, ko se bo močnejše zavedal svojega lastnega cilja in etične odgovornosti.

Ivan Hrastnik, dipl. inž.

Lep uspeh šahistov v Pulju

Kot vsako leto tako je tudi tokrat šahovska zveza Jugoslavije organizirala moštveni mednarodni šahovski festival v počastitev dneva mladosti

Tovrstno množično šahovsko tekmovanje je edinstveno v tem delu Evrope, saj je dostopno vsakemu šahistu-amaterju, ki mu je šahovska igra zgolj konjiček. Na 12. mednarodnem šahovskem festivalu v Pulju od 19. do 24. maja se je zbralo blizu tisoč šahistov iz vse Jugoslavije. Sodelovalo je več kot 40 tujih moštev iz obeh Nemčij, Avstrije, Italije, Poljske, Finske, Švice itd. Tudi ta starodavna igra združuje ljudstva, krepi in utrjuje spoznanstva in kulturo narodov ter dokazuje mir, tisti mir, ki je zaželen v celem svetu. Zato mi bodo ostala tista srečanja, posebno s šahisti drugih držav, v nepozabnem spominu.

Našo tovarno so na tem festivalu zastopali: Martin Majcenovič, Ivan Beras, Jurica Škarja in Ferdo Zupančič. Po moči moštev in kategorijah posameznikov se odredijo jakostne skupine. Tako se v prvi skupini moštva borijo za prehodni pokal predsednika republike. Formirano je bilo deset skupin. Naša ekipa je bila uvrščena v sedmo skupino, kjer je igralo 16 moštev. Dosegli smo do sedaj največji uspeh, saj smo si priborili odlično četrto mesto. Igrali smo po švicarskem sistemu, pet kol v šestih dneh. Organizator turnirja je uvedel namreč prost dan ter priredil izlet v Trst za jugoslovanske šahiste, medtem ko je kapetane tujih ekip sprejel predsednik občine Pulj.

Ko smo drugi dan povprašali šahiste »Erlangerja« iz Zvezne republike Nemčije od sprejemu, so nam odgovarjali s samimi superlativi, ker so bili tako presenečeni nad sprejemom. Po njihovem pripovedovanju smo zvedeli, da je bilo to prvič, ko je ekipa sprejel predsednik občine Pulj.

Med drugimi manifestacijami tedna bratstva in prijateljstva je medobčinski odbor za delavske športne igre in rekreacijo uspešno izvedel tudi delavske športne igre. Skupni plasma medobčinskih delavskih športnih iger je bil za OSS Ptuj vsekakor uspešen, saj je z 48 točkami zasedel 1. mesto in prejel prehodni pokal bratstva in prijateljstva. Pri točkovanju za pokal 1900-letnice Ptujja pa je s 35 točkami prav tako zasedel prvo mesto in osvojil pokal 1900-letnice mesta Ptuj. Za njim so se vrstili: OSS Slovenska Bistrica, OSS Koprivnica, OSS Varaždin, OSS Čakovec in OSS Ormož.

Delavske športne igre so bile v namiznem tenisu, streljanju na glinaste golobe, streljanju z zračno puško, šahu, kegljanju, spretnostni vožnji avtomobilov, časovni kontroli in izpitu točnosti po ulicah mesta Ptujja.

Pri teh delavskih športnih igrah je bilo tudi razveseljivo dejstvo, da so v nekaterih športnih disciplinah v konkurenci ekip OSS Ptuj, kakor tudi v konkurenci posameznikov, sodelovali naši člani kolektiva. Omeniti pa moram, da v spodnjem prikazu niso navedeni vsi naši nastopajoči člani kolektiva, ki so tekmovali, ampak so navedeni samo tisti, ki so po doseženih rezultatih bili bolje uvrščeni.

In sedaj pogledajmo, kateri so bili naši sodelavci, ki so na tem polju dosegli vidne uspehe in prispevali k zaslužnemu uspehu — do osvojitve prvega mesta v skupnem plasmaju.

1. TEKMOVANJE V STRELJANJU Z ZRAČNO PUŠKO
A) Ekipno tekmovanje: V ekipi OSS Ptuj, ki je v tej disciplini zasedla četrto mesto, so sodelovali: Olga Kramberger, Franc Novak, Štefan Levanič, Ludvik Pšajd in Konrad Kramberger.

Doseženemu slabemu četrtemu mestu pa se ne smemo čuditi iz razloga, ker sta predstavnik JLA s komaj 114 in 109 krogi pripomogla, da je ta ekipa padla tako nizko.

B) Rezultati posameznikov:
1. mesto Bogomir Kuzmič, Koprivnica, 171 krogov; 2. mesto Franc Novak, Ptuj, 169 krogov; 3. mesto Mirko Krulj, Slovenska Bistrica, 169 krogov; 4. mesto Olga Kramberger, Ptuj, 169 krogov; 11. mesto Štefan Levanič, Ptuj, 162 krogov; 29. mesto Ludvik Pšajd, Ptuj, 153 krogov; 35. mesto Konrad Kramberger, Ptuj, 151 krogov.

Ob tem tekmovanju posameznikov lahko omenim, da je od vseh naših članic kolektiva, ki delajo aktivno na športnem polju, tovarišica Olga Kramberger dosegla najvidnejši uspeh.

čine, saj se njihova ekipa udeležuje festivala vsako leto.

Zmagovalec v naši skupini je bilo moštvo ASKÖ z Dunaja, kar praktično ni bilo nobeno presenečenje, saj je znano, da je ASKÖ eden najmočnejših delavskih športnih klubov v Avstriji. S tem moštvom smo navezali tudi tesnejše prijateljske stike. V ilustracijo še vpogled v našo skupino:

1. ASKÖ Wien
2. KABEL Novi Sad
3. KOMGRAP Beograd
4. TGA Kidričevo
5. ŠD Kostolac
6. IMT Beograd
7. SD P. MANILOV Negotin
8. POSTSPORTVEREIN Wien
9. JEDINSTVO Stara Pazova
10. ERLANGER — Nürnberg
11. SD Pula, Pula
12. ROMANIJA Pale
13. FAP Priboj
14. LEIBNITZ Avstrija
15. PEKARSKI Zagreb
16. ŽTP Sarajevo

Najuspešnejši igralec naše ekipe je bil Ivan Beras, ki je zbral štiri točke od petih možnih.

V prvem kolu smo premagali ekipo ERLANGERJA z rezultatom 2,5:1,5. Pogledajmo, kako sta odigrala partijo naš igralec Ivan Beras in zahodnonemški predstavnik Otto Koller.

Beli: Ivan Beras
Črni: Otto Koller

1. e4, c6; 2. d4, d5; 3. Sc3, de;
4. Se4; Lf5; 5. Sg3, Lg6; 6. Sf3, e6; 7. Se5, Sd7; 8. Sg6; hg;
9. Le3, Ld6; 10. Df3, Sf6; 11. Lc4, Sd5; 12. Se4, Le7;
13. 0-0, S7f6; 14. g3, Dc7; 15. Sf6; Sf6; 16. Lf4, Ld6; 17. Ld6; Dd6; 18. Td1, 0-0-0; 19. h4, Th5; 20. c3, Tlh8; 21. Le2, Th6;
22. c4, Kb8; 23. De3, Te8; 24. De5, Dc7; 25. b4, T6h8; 26. b5,

Delavsko športne igre bratstva in prijateljstva

Od 19. aprila do 25. maja 1969 je bil VIII. teden bratstva in prijateljstva občin Čakovec, Koprivnica, Ormož, Ptuj, Slovenska Bistrica in Varaždin.

Med drugimi manifestacijami tedna bratstva in prijateljstva je medobčinski odbor za delavske športne igre in rekreacijo uspešno izvedel tudi delavske športne igre.

Skupni plasma medobčinskih delavskih športnih iger je bil za OSS Ptuj vsekakor uspešen, saj je z 48 točkami zasedel 1. mesto in prejel prehodni pokal bratstva in prijateljstva. Pri točkovanju za pokal 1900-letnice Ptujja pa je s 35 točkami prav tako zasedel prvo mesto in osvojil pokal 1900-letnice mesta Ptuj. Za njim so se vrstili: OSS Slovenska Bistrica, OSS Koprivnica, OSS Varaždin, OSS Čakovec in OSS Ormož.

Delavske športne igre so bile v namiznem tenisu, streljanju na glinaste golobe, streljanju z zračno puško, šahu, kegljanju, spretnostni vožnji avtomobilov, časovni kontroli in izpitu točnosti po ulicah mesta Ptujja.

Pri teh delavskih športnih igrah je bilo tudi razveseljivo dejstvo, da so v nekaterih športnih disciplinah v konkurenci ekip OSS Ptuj, kakor tudi v konkurenci posameznikov, sodelovali naši člani kolektiva. Omeniti pa moram, da v spodnjem prikazu niso navedeni vsi naši nastopajoči člani kolektiva, ki so tekmovali, ampak so navedeni samo tisti, ki so po do-

seženih rezultatih bili bolje uvrščeni.

In sedaj pogledajmo, kateri so bili naši sodelavci, ki so na tem polju dosegli vidne uspehe in prispevali k zaslužnemu uspehu — do osvojitve prvega mesta v skupnem plasmaju.

2. EKIPNO TEKMOVANJE V KEGLJANJU

V ekipi OSS Ptuj, ki je v tej disciplini zasedla tretje mesto, je sodeloval samo tovariš Ivan Palfy, ki pa je od vseh tekmovalcev ekipe Ptujja dosegel najboljši rezultat.

3. TURISTNO-SPRETNOSTNE VOŽNJE »BRATSTVA IN PRIJATELJSTVA« EKIP OBSS

A) Ekipno tekmovanje discipline »točen prihod v časovno kontrolo« in izpit po ulicah Ptujja.

V tej disciplini je ekipa OSS Ptuj dosegla prvo mesto. Od naših je sodeloval Franc Turk.

B) Rezultati posameznikov: V tej disciplini je bilo 142 tekmovalcev, od katerih je prvo mesto dosegel in prejel pokal AMD Ptuj Stanko Verbančič potem, ko je po končani tekmovalni vožnji točnega prihoda še uspešno in najbolje opravil testiranje iz cestnoprometnih predpisov.

1. mesto Stanko Verbančič, Ptuj, 0 kazenskih točk (nič zamujenih sekund); 2. mesto Franc Turk, Ptuj, 0 kazenskih točk (nič zamujenih sekund).

Z zamudo ene sekunde je prispel na cilj Simon Pešec, z zamudo dveh sekund pa inž. Milan Trop.

C) Spretnostna vožnja na Tivovem trgu — posamezniki: V spretnostni vožnji je od naših nastopajočih najvidnejši uspeh oziroma sedmo mesto dosegel Stanko Verbančič z 249 kazenskimi točkami.

cb; 27. Db5; Se4; 28. Db3, Tc8; 29. Lf3, f5; 30. Le4; fe; 31. c5, e5; 32. d5, Dc5; 33. d6, Td8; 34. d7, Tc7; 35. De6, Dc6; 36. De5; Td7; 37. De8 in črni preda. Sindikalnemu odboru se najtopleje zahvaljujemo za pomoč in razumevanje, ker nam je omogočil, da smo se lahko udeležili tega pomembnega tekmovanja v počastitev dneva mladosti. F. Z.

Zahvala

Dolžnost mi je, zahvaliti se za ugodno rešeno prošnjo glede denarne pomoči mojemu sinu Francu.

Zelo sem hvaležna vsem, ker se uresničujejo besede, ki so mi bile izrečene ob moževi smrti in ob njegovem odprtem grobu, da boste otrokom nadomestovali očeta.

Res je težko, če človek ostane že v mladih letih sam z majhnimi otroki. Vdala sem se v usodo in se žrtvovala za otroke v upanju, da, ko odrastejo, ne bodo mogli reči, da sem jih zavrgla ob strani drugega moža.

Upam tudi, da bodo otroci vedno, kakor sem jaz, hvaležni vsem v tovarni, ki skrbite in nam pomagate.

Se enkrat topla zahvala vsem!
Helena Topolovec

(Nadaljevanje s 5. strani)

teh se jih dobi tudi na naših tržiščih. Zraven tega načina razkuževanja pa uporabljajo tudi način s posebnimi avtomatskimi stroji s programi na različne temperaturne razlike in z dodatki razkužilnih sredstev različnih koncentracij. Seveda pa je ta postopek v primerjavi s prejšnjim hitrejši in cenejši.

3. Razkuževanje obutev

V 11. številki našega tovarniškega časopisa iz leta 1967 je bilo v članku pod naslovom »Glivična obolenja rok in nog« med drugim tudi nevedeno razkuževanje obutev.

K temu članku iz leta 1967 bi dodal samo, da je pred kratkim pričela tovarna Schering AG iz Berlina proizvajati formalinske tablete. Postopek je zelo preprost in kar je najvažnejše, zelo učinkovit. Deset takih tablet se da v obuvalo ali rokavice, na primer v čevelj, športne copate, gumijaste škornje, nogavice, rokavice ipd. Nato vse skupaj vstavimo v polivinilasto vrečo in pustimo stati deset do dvanajst ur. Po tem času je zaščitno sredstvo razkuženo.

(Članek je povzet po avtorju prof. dr. med. H. Weichardt.)
-k

(Nadaljevanje s 3. strani)

Če že najdemo čas, da se pogovorimo o rečeh, ki niti malo niso pomembne za naše samoupravljanje in uspešno delo, si poiščimo še čas, da zvmemo mišljenje večine delavcev o zadevah, ki jih je potrebno obdelati na seji. Ne smemo dovoliti, da bi na sestanku samoupravnih organov odhajali samo s svojim mnenjem o zadevi, ki jo bomo obravnavali, temveč prenesimo mnenje večine, kar smo ugotovili v pogovorih. Le v tem primeru lahko rečemo, da smo zavestno izvršili svoje dolžnosti in obveznosti. To je edini način za nadgradnjo samoupravljanja in prenašanje enakega bremena na vsakega posameznika, ki si mora najti mesto v samoupravljanju, ne pa se zadovoljiti s tem, da na oglasni deski prebere sklepe in odloke.

Teh nekaj misli, kar sem jih povedal, se seveda ne nanašajo na vse člane organov samoupravljanja. Upoštevajo naj jih oni, ki se niso dovolj ozirali na mnenje ljudi, ki so jim izrazili zaupnico z izvolitvijo v organe samoupravljanja.

Voja Veličković